
Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

První rok

Možnosti andragogické intervence při adaptaci imigrantů v USA

The First Year

Possibilities of andragogical intervention in adaptation of immigrants to USA

Magisterská diplomová práce

Bc. Tereza Stratilová, BA

Vedoucí práce: PhDr. Daniel Topinka, Ph.D.

Olomouc 2011

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

Tereza Stratilová
Olomouc, 31. 3. 2011

Poděkování/Acknowledgment

Tato práce by nemohla vzniknout bez určitých lidí, a proto posílám vřelé díky Ednalice P.-R., Mouhcinu Ch., Mohamedovi el H., Sereně N., Irmě S. a Lauře Vraney. V neposlední řadě obrovské díky Jonathanovi Ngu a Charliemu Hillovi za zaopatření a všeobecnou podporu.

This thesis could not have been written without the contribution of a few people. So I would like to thank them all; especially Ednalice P.-R., Serena N., Mouhcine Ch., Mohamed el H., Irma S. and Laura Vraney. Furthermore, I am sending a huge thanks to Jonathan Ng and Charlie Hill for all the accommodation they provided and overall support.

Anotace

Cílem této práce je nastínění situace imigrantů přicházejících do USA a prožívání dané změny. Práce se zaměřuje hlavně na první rok života v zahraničí, kdy se vyskytuje mnoho problémů s adaptací - hlavně v oblastech pobytu a bydlení, začlenění na trh práce a ekonomické integrace, a vzdělání a jazyka, jejichž překonávání je nejkomplicovanější. V úvodu se objevují základní definice spojené s problematikou migrace, dále se práce zaměřuje na vývoj imigrace do USA, jakým způsobem k migraci dochází a proč lidé migrují. Dále se zmiňují o vývoji imigračních zákonů v USA, a jaký tato ustanovení měla vliv na americkou imigraci. Následně přichází kapitola o současném vzdělávání imigrantů v USA. V práci je pak definovaná metodologie a organizace kvalitativního výzkumu a jeho výsledky. Dále jsou zmíněny vlastní zkušenosti přistěhovalců, jak vnímají změnu danou příchodem do cizího prostředí, a jak se s ní vypořádávají. V závěru práce jsem načrtla, jakým způsobem by mohla fungovat andragogická intervence, ke zlepšení a hlavně urychlení a zefektivnění integrace imigrantů do nového prostředí.

Obsah

1.	Úvod	6
2.	Když se řekne: Migrace...	7
3.	Vývoj migrace v USA	9
4.	Čísla, grafy, statistiky	18
5.	Integrace – asimilace – identita	27
6.	Transnacionalismus	40
7.	Vzdělávání imigrantů	46
8.	Metodologie	50
9.	A jak to dopadlo?	57
10.	Andragogická intervence	71
11.	Závěr	73
12.	Použitá literatura a zdroje	75
13.	Seznam tabulek a obrázků	78
14.	Přílohy	79

1.

Úvod

Význam imigrantů přicházejících do Ameriky nejlépe vystihuje fakt, že každý Američan, který zde kdy žil (s jedinou výjimkou Indiánů), byl sám přistěhovalcem nebo má přistěhovalecký původ. Za pouhých 350 let se národ rozrostl na téměř 200 miliónů, složených většinou z lidí, kteří buď právě dorazili z jiných zemí, nebo lidí, jejichž otcové přišli odjinud (Kennedy, 1964: 2).

Ona interakce neslučitelných kultur, síla ideálů, které vedly nově příchozí do Nového světa, možnosti nabízené novým způsobem života, to všechno dalo Americe její příchut' a charakter, jež jí dodnes dělají nezaměnitelnou a pozoruhodnou. Přínos přistěhovalců je vidět v každém aspektu amerického způsobu života. Můžeme ho vidět v náboženství, politice, obchodě, umění, vzdělávání a dokonce i ve sportu a zábavě. Nenajdete část národa, která by nebyla dotknuta přistěhovaleckým původem. Každý imigrant obohatil a posílil vlákno amerického života (tamtéž: 3).

Kennedy to nemohl vystihnout lépe. Život ve Spojených státech není zaběhlý a snadno naučitelný proces, musíte se stále měnit a přizpůsobovat. Homogenita neexistuje, stereotypy se smývají s každou novou vlnou migrace. V roce 2003 bylo ve Spojených státech amerických 32,5 miliónů lidí, kteří se narodili mimo americké území. Toto číslo reprezentuje 11,5% celé populace (Schmidley, 2003). Každé páté dítě ve školním věku ve Spojených státech je nově příchozí (Hernandez, 1999).

Jakým způsobem se tito přistěhovalci, tato masa lidí, která se najednou ocitne v novém světě - bez znalostí tradic a norem, někdy dokonce i bez znalosti jazyka - vyrovnávají s takovou změnou? Jaké taktiky využívají k rychlejší adaptaci? Dostává se jim pomoci a podpory ze země původu? Nebo jim pomáhají Spojené státy? A jaký to má vliv na vnímání sama sebe, na posuzování vlastní identity?

Toto jsou otázky, které se staly cílem práce, již teď držíte v ruce. Nejen, že se autorka o dané otázky bytostně zajímá, ona je současně i aktivně prožívá. A doufá, že zkušenost sdílená s ostatními, kteří participovali na tomto projektu, dodá práci vhled a pomůže čtenáři blíže porozumět srdci migranta.

2.

Když se řekne migrace...

Migrace je prostorové přemístování osob přes libovolné hranice (zpravidla administrativní), spojené se změnou místa bydliště na dobu kratší či delší, případně ‚na trvalo‘. Mezinárodní migrant je pak člověk, který žije na území země, ve které se nenarodil, a získal jisté vazby k této zemi. OSN stanovila hranici pro označení mezinárodního migranta pobytem delším než jeden rok (Komise pro udržitelný rozvoj, 2009: 1).

Přemístování obyvatel je výsledkem kombinace **push** a **pull** faktorů. Push faktory jsou takové, které nutí lidi stěhovat se z jejich domovů. Mohli bychom mezi ně zařadit například nedostatek pracovních příležitostí, nedostatečné zajištění bezpečnosti, vysokou kriminalitu, hladomor, povodně nebo válku. Naopak okolnosti, které lákají ke stěhování do určitých oblastí, se nazývají pull faktory (nabídka zaměstnání, vyšší životní úroveň, nízká kriminalita, dostupnost potravin, přijatelné klima a úrodná půda, vyšší úroveň zaměstnání či politická stabilita); (tamtéž: 1).

Podle směru migrace rozeznáváme **emigraci** (vystěhování) a **imigraci** (přistěhování). Oblasti pak rozdělujeme na zdrojové a cílové, podle toho, která oblast je výchozím bodem migrantů či konečným. Migraci vyplývající z vlastní iniciativy migranta nazýváme dobrovolnou migrací. Na druhou stranu, pokud je člověk vyhoštěn nebo evakuován mluvíme o nedobrovolné migraci. Dále se migraci přiřkládají přívlasky individuální, kolektivní a masová, to podle počtu migrantů (tamtéž: 2).

Prvním ohledem migrace je blízkost – lidé často migrují do sousedních zemí, pokud je tam situace lepší. Do velké míry ovlivňuje výběr cílové oblasti i síť kontaktů, které migrant má. Je zřejmé, že se lidé budou spíše stěhovat do míst, kde mají rodinu, přátele nebo kde někoho již znají. Velký význam mají i pracovní nabídky, které migrant dostane nebo může očekávat (tamtéž: 2).

Po příchodu do cílové země dochází u imigrantů k tzv. **enkulturaci** popř. **akulturaci**. Termín enkulturace popisuje proces, kdy nově příchozí získává hodnoty, normy a dovednosti, které mu pomohou úspěšně fungovat v přijímající kultuře. Akulturace, na druhou stranu, je stav přijetí hodnot a chování, které odpovídají hodnotám a

chování nové kultury. Někteří přistěhovanci se přizpůsobí relativně rychle, naproti tomu ostatní bojují s ‚cizími‘ pravidly, rolemi a normami (Milstein et al, 2004: 25).

Migrace je také jedním ze zdrojů demografických dat. **Demografie** je věda zabývající se reprodukcí obyvatelstva. V souvislosti se stěhováním obyvatelstva zaznamenává **hrubou migraci** a **migrační přírůstek**. Hrubá migrace je celkový počet imigrantů a emigrantů z určité územní jednotky za určité období. Naopak migrační přírůstek (často pod označením migrační saldo, čistá migrace) je rozdíl mezi počtem přistěhovaných a vystěhovaných. Pokud je migrační saldo vyšší než nula (přistěhovaných je více), potom je daná země spíše cílová země, je-li migrační saldo menší než nula (vystěhovaných je více), mluvíme o zdrojové zemi (Komise pro udržitelný rozvoj, 2009: 3).

Už z podstaty se stát snaží kontrolovat pohyb přes hranice. Mezinárodní imigranti jsou jedni s největším potenciálem, ale na druhou stranu nejvíce problematictí, protože, na rozdíl od komodit nebo jiných neživých věcí, se skládají z lidí, kteří mohou změnit základní charakter přijímající společnosti (Portes, 2007: 6).

Castels (2004) popisuje důsledek ohromného rozšíření ekonomické propasti mezi globálním Severem a Jihem, jímž je vznik nevyčerpatelné zásobárny potenciálních imigrantů. Rozvinutá část světa baží po pracovní síle, která by byla ochotná tvrdě a za malé peníze dělat podřadnou práci, kterou místní občané dělat nechtějí. Tato situace působí jako obrovský magnet na migranty z méně rozvinutých zemí světa. Ve chvíli, kdy se migrace rozjede, vytvářející se sítě (mezi zdrojovou a přijímací zemí), které už běh udržují samovolně. Sítě mají tendence růst a udržovat určitý status, který jede vlastní setrvačností dokonce i potom, co opadnou nebo dokonce zmizí původní ekonomické motivy migrace.

Přijímající státy mají povětšinou nastolenou demokracii, ve které jsou důležitá lidská práva, která platí nejenom pro občany státu, ale také pro cizince. Tato politika občas chrání i nechtěné imigranty. Náboženské skupiny, filantropické spolky a asociace již usazených občanů jsou vždy připraveny bojovat za práva přistěhovaných. Tak dochází k ‚liberálnímu paradoxu‘, ve kterém ty nejmocnější země světa připravují sami sebe o možnost efektivně kontrolovat nebo potlačovat nechtěné přistěhovance (Portes, 2007: 7).

3.

Vývoj migrace v USA

Pohrával jsem si s myšlenkou napsat historii přistěhovalců do Ameriky. A pak jsem pochopil, že přistěhovalci jsou historií Ameriky.

O. Handlin, 1979

Málo co je tak pozoruhodné, jako rozhodnutí k migraci. O trochu více pozoruhodné, než nastřádání emocí a myšlenek, které nakonec vedou k tomu, aby rodina řekla sbohem komunitě, se kterou žila po několik století, aby opustila staré časy a rodnou zemi a vydala se plout po černých mořích do neznámého světa (Kennedy, 1964: 4).

Před sto lety představovala migrace cestu do neznáma. Jednalo se o obrovský intelektuální a emocionální závazek. Síla, která vedla naše předky k jejich závažnému rozhodnutí - rozhodnutí zanechat své domovy a začít dobrodružství naplněné nevypočitatelnou nejistotou, rizikem a strádáním - je pro nás těžko představitelná (tamtéž: 4).

Pro mnoho rolníků to bylo období, kdy se poprvé vzdálili od domova, pryč od své bezpečné a omezené malé vesnice, ve které prožili celý svůj život. Nyní se budou muset naučit jednat s lidmi, kteří jsou od základu jiní než oni. Teď se střetnou s nezvyklými problémy, naučí se rozumět cizím způsobům a cizím jazykům a zvládnou přežití v naprosto jiném prostředí (Handlin, 1979).

Zpočátku bylo třeba ušetřit peníze, aby se vůbec mohli vydat na cestu. Pak museli říct sbohem ustaraným příbuzným a přátelům, jež pravděpodobně už nikdy neuvidí. Začali svojí cestu opuštěním vesnice směrem k přístavišti. Někteří šli pěšky, ti šťastnější hodili své tři švestky na káru, kterou prodali před naloděním. Někteří se po cestě zastavili a chvíli pracovali, aby si vydělali na jídlo. Jiné ještě před tím, než se stihli nalodit, postihla choroba, nehoda, sníh, bouře nebo útoky lapků (Kennedy, 1964: 5).

Ti, co všechno to trmácení přežili, dorazili ke svému cíli. Pocestní sledovali přibližující se pobřeží Ameriky se smíšenými pocity úlevy, vzrušení, znepokojení a úzkosti. Nyní, vykořenění ze starých tradic běžného života, se ocitají „v dřívě

neuvědomovaném stavu krize – krize z toho, že jsou a zůstanou vykořenění“ (Kennedy, 1964: 6).

Mým nejdražším...

všem těm, kteří naplnili dny mého starého života, a těm, které už nikdy v životě neuvidím. Skrze tento dopis posílám polibek. Mým starým rodičům, kteří mě vychovávali a živil, kteří za mě řešili problémy a plakali pro mě při mém odchodu, a které dnes nemá kdo utiřit; mému bratru, který se se mnou dělil o mé úkoly i postel; mým přátelům z pole; všem mým příbuzným, kteří se setkávali na slavnostech; celé oné viditelné komunitě, jednotě naší vesnice, kterou jsem pozbyl mým odchodem; tomu každému posílám pozdrav. A s mým pozdravem i přání, ať máte před sebou světlé roky vašeho života, zdraví a štěstí, jež je, bohužel, tak prchlivé tam i tady.

O. Handlin, 1979

Imigrační politika USA

Strach a zmatek během války mezi Británií a Francií napomohly tvorbě restrikcí. V roce 1798 prošel federálním kongresem cizinecký zákon, který opravňuje okluzi cizinců, kteří jsou „hrozbou nastolenému míru a bezpečí ve Spojených státech“ a dále prodlužuje požadavek naturalizace¹ z pěti na čtrnáct let. Avšak zákon byl údajně příliš přísný a byl odvolán v roce 1801. Jako reakce na zrušený zákon se opět zvedla vlna imigrace do Spojených států. A tak jsou 20. a 30. léta 19. století poznamenána nárůstem nepřátelství zaměřeného především proti Irům, kteří vyznávali katolicismus, jenž byl považován za cizineckou konspiraci (tamtéž: 69-70).

V 50. letech se nativismus stal jednou z hlavních politických myšlenek. Tajný patriotický spolek *Řád hvězdami posetého praporu*² se rozrostl na politickou stranu. Její členové přísahali, že nebudou volit nikoho jiného než původní Američany, tedy občany, kteří se narodili na území státu. Dále požadovali jednadvacetiletou naturalizaci a boj proti římským katolíkům (tamtéž: 70).

¹ Naturalizační zákon platí pro přistěhovance s trvalým pobytem. Tento zákon omezuje příchod blízkých osob (manžela/manželky, dětí, rodičů), kteří by chtěli daného imigranta následovat. Takže např. po roce 1798 musel být člověk v USA po dobu 14 let nepřetržitě a až poté jej mohla následovat rodina.

² Order of the Star-Spangled Banner

Zdroj: Kennedy, 1964: 84 – 85

Řád hvězdami posetého praporu rozvířil vlnu nativismu a xenofobie, která je pro Ameriku druhé poloviny 19. století typická a vrcholí založením Ku Klux Klanu. Založil svojí kampaň na terorismu černých obyvatel a současně ustanovení Americké ochranné asociace stavějící se proti katolíkům. Další nativisti se začali stavět proti židům. Na západním pobřeží se objevuje odsuzování ‚žluté hrozby‘, a tak v roce 1882 kongres odsouhlasil jeden z prvních zákonů zakazujících imigraci z orientálních zemí. První světová válka vedla k dalším vzplanutí nativismu. Ku Klux Klan se ve jménu Ameriky a ‚severské nadřazenosti‘ nezaměřuje už jen na černé obyvatele, ale také proti katolíkům, židům, evolucionistům, náboženským liberálům, pacifistům a dalším (tamtéž: 71).

Nativismus byl nakonec poražen, ale ne proto, že by neexistovala semínka, která by nemohla klíčit, ale proto, že americká společnost je příliš komplexní na to, aby se nechala politicky strhnout tak úzce a zlomyslně koncipovanou agitací. I přes to je s podivem, že zákon orientální exkluze zůstal ve svém znění až do doby po první světové válce. Byly však schváleny jiné zákony. V roce 1882 vláda definovala některé skupiny jako nevhodné k přijetí do Států. Jednalo se o blázny, kriminální živly, idioty a lidi, kteří mají sklony k nepravostem. V roce 1891 byly rozšířeny zdravotní standardy a dále opatření předcházející polygamii. Děsivěji už potom zaznívaly návrhy z roku 1897, kdy se vláda rozhodla dospělé přistěhovalce podrobovat testům gramotnosti. Ale i přes to se v roce 1917 testy gramotnosti staly zákonem. Odhlasování tohoto opatření je výrazným bodem zlomu v imigračních zákonech Spojených států (Kennedy, 1964: 72-73).

Už na přelomu století bylo jasné, že názor na omezení přistěhovalectví je široce rozšířen. V roce 1921 vláda schválila první významnější zákon v americké historii, který výrazně limitoval novou imigraci pomocí ustanovení kvótního systému. Zákon byl založen na tzv. systému ‚národního původu‘ a byl schválen v roce 1924. Kvóty limitovaly počet přistěhovalců každé národnosti na určité procento. Toto číslo představovalo procentní zastoupení dané národnosti v současné americké společnosti (založeno na sčítání lidu v roce 1910). Maximální počet přistěhovalců, kteří přechází pod daným ustanovením, byl stanoven na 357 000 ročně. Největší zastoupení měla tedy Británie, Německo a Irsko, na druhé straně země střední a východní Evropy měly minimum. Asijské národy se do kvótního systému vůbec nedostaly. Toto ustanovení zakládalo hned několik problémů. Na jedné straně se tvořily obrovské fronty lidí přicházejících z Polska nebo Itálie, kteří na vpuštění do států čekali několik let; na druhé straně např. Británie seděla na tolika vízech (65 tis. ročně), že je nemohla nikdy spotřebovat všechna. Tato víza samozřejmě každý rok

propadávala (tamtéž: 74-75). Lidé, kterým tyto restriktce neumožňovaly přecházet legálně hranice, začali přecházet hranice z Kanady nebo Mexika bez víz, popř. skákali z lodí a plavali na americký břeh (Daniels, 1990: 292).

Tabulka 1 (viz příloha) nastiňuje migrační pohyb mezi lety 1920 – 45. Čistá migrace v tomto období odpovídala 3,25 miliónům, z toho ale více než polovina (53.4%) přišla v období mezi 1921-1924, přibližně dvě pětiny (40.6%) přišly mezi 1925 – 1930 a ani ne celá šestina (6%) dorazila v čase mezi 1930 – 1945 (tamtéž: 287).

V roce 1943 ustanovila vláda Spojených států minimální kvótu 100 míst pro Čínu, jednalo se spíše o přátelské gesto. Tento akt však znamená první otevření se vůči Asii. V roce 1946 pak následuje stejná politika vůči Filipíncům a lidem pocházejícím z Indie (tamtéž: 328).

Proč dokonce i pták, jenž odletěl z místa svého původu, stále spěchá zpátky? Může se člověk skutečně cítit šťastný odsouzený k životu mimo místo, kde se narodil? Svým odchodem se odříznul a teď ví, že už se nikdy nevrátí, avšak stále doufá, skrze stálé se otáčení zpět ví, že patří do své rodné země.

O. Handlin, 1979

Stejná politika následovala až do 50. let, kdy byl v roce 1952 podepsán nový Imigrační a národní zákon. Zákon byl však stále postaven na stejném systému i na stejných číslech, jako zákon z roku 1924. Jednalo se jen o určité úpravy, např. o znovusjednocení rodiny. V roce 1960 pak zákonu vyšel dodatek o zajištění uprchlíků (Kennedy, 1964: 76).

Zenitem Americké imigrační politiky byl rok 1965, kdy vešel v platnost nový imigrační zákon. Tento zákon konečně ukončil systém národního původu a pomohl změnit tvář celé americké společnosti. Mnoho z toho, co se schválilo v roce 1965, mělo neočekávané dopady (Daniels, 1990: 338).

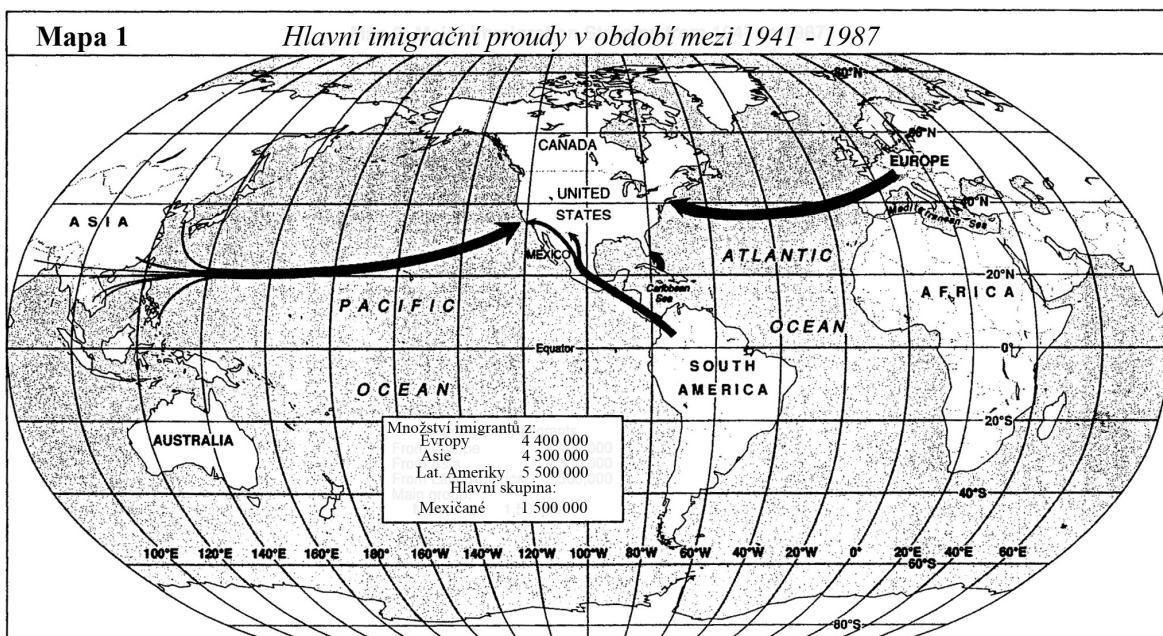
V roce 1958 poslal John F. Kennedy vládě návrh imigrační reformy, která měla tři hlavní cíle (tamtéž: 338):

1. Zrušení kvótního systému v průběhu pěti let a nastavení určitého množství víz, která budou rozdělena podle zcela nového systému.
2. Ani jeden národ nedostane více než 10% z nově nastaveného fondu víz.
3. Bude ustanovena sedmičlenná komise, která pomůže sestavit novou reformu. Komise se bude skládat z dvou zástupců sněmovny, dva zástupci senátu a tři

budou jmenováni prezidentem. Po diskuzi s komisí může prezident rezervovat až 50% nezadaných víz pro lidi znevýhodněné danou kvótou a až 20% pro uprchlíky.

Kromě těchto ustanovení budou imigranti rozlišováni podle toho, kdo dřív přijde, ten dřív bere, pokud ovšem nepřesahuje kvótu 10% pro svůj národ.

Kennedy dále navrhl rozšíření nekvótních skupin, jako jsou rodiče amerických občanů; zrušení rasisticky motivovaných praktik, jako např. otevření se Asijským imigrantům; nekvótní systém pro občany Jamajky a Trinidadu a Tobaga; preferování imigrantů s určitými dovednostmi, které jsou potřebné v USA, a nakonec lidé s určitým postižením by měli být přijati, pokud jejich rodina prokáže, že je o ně schopna se postarat (tamtéž: 339).

Zdroj: Daniels, 1990: 293.

V roce 1964 Johnson schválil imigrační reformu, čímž ukončil systém národnostního původu a v podstatě schválil podmínky, které nastavil Kennedy ve svém návrhu. Toto rozhodnutí změnilo směr celé americké historie. Přispělo k velkému nárůstu celkové imigrace. Během necelého roku po jeho odsouhlasení zaznamenala Amerika téměř třetinu miliónu nových přistěhovalců. Mnoho z těchto přistěhovalců přicházelo z Asie a hlavně Latinské Ameriky (tamtéž: 340 - 341).

Ačkoli byl imigrační strop nastaven na 290 tis. víz na rok, skutečné číslo se pohybovalo mnohem výše. Např. mezi lety 1976 – 1985 se legální imigrace pohybovala

v rozmezí od 398 089 za rok 1977 až po 796 356 v roce 1980. Průměrně přešlo hranice USA 564 000 osob ročně, což je o 88% více, než byl původní plán. Z toho jasně vyplývá, že ti, kteří psali reformu zákona v roce 1965, neměli tušení, co vlastně dělají a evidentně je ani nezajímalo, podle jakého vzorce migrace do USA probíhá (Daniels, 1990: 343 – 344).

Ve 40. letech přišlo kolem miliónu přistěhovalců, v 50. letech to bylo už 2,5 mil., v 60. letech 3,3 mil., v 70. letech 4,5 mil. a v 80. letech se čísla vyšplhala na 6 miliónů. V průběhu 80. let se otázka přistěhovalectví opět, po 60 letech, ocitla ve středu dění. Americké antiimigrační cítění, které je zde stále přítomné, se opět probudilo. Objevily se myšlenky, že je třeba opět získat kontrolu nad vlastními hranicemi, přestože vědci, věnující se dané problematice, už dávno přišli na to, že toho Amerika nikdy nebyla a ani nebude schopná (tamtéž: 344 - 389).

Hlavní postavičkou v debatách o imigrantech se stal republikánský senátor Alan Simpson, který se nechal slyšet, že (tamtéž: 391):

„Výrazná proporce nově příchozích a jejich příbuzných svědčí o tom, že nejsou schopni se úspěšně asimilovat do naší společnosti... Dokonce by se zde mohli stát příčinou vzniku sociálních, politických či ekonomických problémů podobných těm, které mají u sebe doma a od kterých se snaží utéct. Kromě toho - pokud jazyk a kulturní separace vzroste nad určitou hranici, jednota a politická stabilita našeho národa bude – časem – ohrožena.“

Simpson a Romano L. Mazzoli, demokrat z Louisville, Kentucky, se snažili snížit roční limity přistěhovalců. Navrhovali zavedení kvót a omezení práva na znovusjednocení rodiny, čímž by zabránili řetězové migraci hlavně z Latinské Ameriky. Po pěti letech diskuze vláda konečně schválila imigrační zákon z roku 1986. Odborníci na danou problematiku, však poukázali na to, že zákon se změnil jenom minimálně. Změny se týkaly hlavně (tamtéž: 392):

1. amnestie, kdy každý imigrant, který mohl prokázat, že je na území od USA od 31. 12. 1981, získá legální trvalý pobyt
2. požadavek, že každý zaměstnavatel musí vést přesnou evidenci toho, koho zaměstnává
3. hrozba, že kdokoli nebude moci doložit doklady svých zaměstnanců, nebo zaměstná nelegálního přistěhovalce, může být tvrdě postižen, včetně možnosti vězení
4. speciální příslib pro imigranty pracující v zemědělství, že snáze dostanou povolení, pokud přislíbí práci na polích na jihu země

Poslední bod byl evidentně naprosto neetický v kontextu celé reformy, která se snížila snížit počet imigrantů do států, a to hlavně z Latinské Ameriky. Ale jednalo se hlavně o tah vládního úředníka, který reprezentuje tento texaský a kalifornský zájem (Daniels, 1990: 392).

Dlouhé a občas hysterické debaty o imigrační politice 80. let, ve které dokonce i vážený úřad služeb obyvatelstvu³ mohl o přistěhovalcích mluvit jako o ‚rakovině americké společnosti‘, přispěly k vytvoření názorového klimatu, který opět probouzel nativistické ideje. V polovině 80. let byla angličtina ustanovená jako oficiální jazyk Spojených států. Vláda podporovala zaměstnavatele v tom, aby přistěhovalcům zakazovali na pracovišti mluvit svým jazykem a v Kalifornii dokonce navrhla zrušení veřejně sponzorovaného španělského centra (tamtéž: 397 – 398).

Nativistická tradice je skoro tak stará, jako je přistěhovalectví do USA a představa o jejím zániku je ohromně přehnaná (tamtéž: 408). Jak je možné, že někdo, kdo nejhlasitěji oslavuje své vlastní předky a přistěhovalecké kořeny, je mezi těmi, kdo otevřeně vyjadřuje odpor a strach z dnešní a budoucí invaze přistěhovalců?

Starý svět se stal zrcadlem, do kterého se díváme, abychom viděli všechno to špatné ve světě Novém. Krajina byla pestřejší, sousedé přátelštější a náboženství lepší; ve chvílích, kdy si saháme na dno svých sil, ona toužebná myšlenka přijde: Tohle by se nikdy nemohla stát tam, doma...

O. Handlin, 1979

³ Population Reference Bureau

4.

Čísla, grafy, statistiky

Jsmo národem přistěhovalců – někteří přišli dříve než druzí, někteří potom, ale stejně, národ přistěhovalců...

M. G. Wong, 1985

„Americký pohyb“

Nárůst populace mezi dvěma časovými úseky t_0 a t_1 se rovná množství porodů (B) minus úmrtí (D), plus množství imigrantů (I), minus množství emigrantů (E), vždy závisle na dané době od doby t_0 do doby t_1 . Takže v případě, že P_1 představuje populaci v čase t_1 a P_0 je populace v čase t_0 , pak platí (Zlotnik, 2004: 15):

$$P_1 - P_0 = B - D + I - E.$$

Množství porodů minus množství úmrtí je definováno jako přirozený přírůstek populace (označen NI), kdežto množství imigrantů minus množství emigrantů definuje čistou migraci mezinárodních migrantů v populaci (NM):

$$P_1 - P_2 = NI + NM.$$

Pokud vydělíme obě strany rovnice populací polovinou doby t_0 a t_1 tak, abychom získali období jednoho roku, vznikne nám:

$$r = n + m$$

kde r je roční míra přírůstku populace, n odpovídá přirozenému přírůstku a m představuje čistou migraci (tamtéž: 15).

V průběhu většiny minulého století byla míra přirozeného přírůstku výrazně vyšší v rozvojových zemích než v zemích rozvinutých. Již v 60. letech vykazovaly rozvinuté země nižší přírůstky než jejich méně rozvinuté protějšky. Pak v době, kdy porodnost začala skokově klesat, se rozdíly v těchto mírách rapidně zvýšily. Na začátku 90. let byla pro rozvinuté státy, včetně států vstupujících do ekonomické přeměny, charakteristická velmi nízká míra přirozeného přírůstku (v průměru 0,22%). V mnohých z těchto států míra úmrtí převyšovala míru narození, takže se přirozený přírůstek dostával do negativních hodnot. V rozvíjejících se zemích byl přirozený roční přírůstek za období 1990 - 1995 odhadnut na

nejvyšší 2.7% v Africe až po 1% ve východní Asii. Střední až nízkou úroveň přirozeného přírůstku zaznamenaly státy Jižní Ameriky, Karibik a jihovýchodní Asie, přičemž jižní Asie a Centrální Amerika se stále pohybují na středních až vysokých hodnotách (Zlotnik, 2004: 16).

V letech 1960 – 1995 vykazuje střední hodnota v rámci mezinárodní migrace čistou ztrátu 44 000 lidí. Jinak řečeno: v tomto období musela více než polovina ze 164 států, které byly součástí měření, zaznamenat odliv lidí ze země. Pouhých 60 států vykázalo migrační přírůstek, sem spadá sedmnáct z celkem dvaceti osmi států založených na západní ekonomice. Nejméně rozvinuté státy zaznamenaly nejvyšší čistou emigraci. Zlotnik (2004) došla během stejného šetření k tomu, že u poloviny států světa má čistá migrace pouze malý vliv na populační růst, ať už pozitivní nebo negativní (dosahující hodnot mezi -11% – 4%). Nemůžeme tedy očekávat, že skutečná úroveň by měla nějaký efekt na dlouhodobý demografický vývoj populace každého státu.

S přihlédnutím k asymetrickému rozložení indikátorů čisté migrace je zajímavé podívat se na výrazné odlehle hodnoty. Tabulky 2 a 3 (viz příloha) představují státy, které se vyznačují výraznou mezinárodní imigrací či emigrací v období mezi lety 1960 – 1995 a 1995– 2000. V horní části tabulky najdeme státy, které zaznamenávají největší přísun imigrantů, jako jsou USA s přírůstkem skoro 20 miliónů a Německo s hodnotou přírůstku 8 miliónů. Tyto státy nabízejí pracovní zázemí, kde se jedinec může snáze uchytit na pracovním trhu. U některých států jako je např. Irán, Indie a Zair se jedná o velký přísun uprchlíků, kteří utíkají před nepříznivými podmínkami doma. Na dolním konci distribuce se pak nacházejí státy, které zaznamenávají největší emigraci, mezi tyto státy patří např. Mexiko a Afganistán. Jak už jsem zmínila, Mexiko zásobuje Spojené státy pracovníky v zemědělství, Afganistán je pak poznamenán válkou v 80. letech a tedy i vlnou emigrace. Dalšími státy na seznamu jsou ty, kde je emigrace způsobena hlavně nedostatkem práce, jako je Maroko, Portugalsko, státy bývalé Jugoslávie, stejně jako Bangladéš, Egypt, Filipíny, Pákistán, Cejlón a Kolumbie (pracovní síla pro Venezuelu). Rwanda a Vietnam se na seznamu objevují, protože mají velký odliv uprchlíků. A nakonec Čína, která se zdá být jako velký zdroj emigrantů, avšak zde se jedná hlavně o migraci do Hongkongu, což byl do roku 1997 samostatný stát (Zlotnik 2004: 18 - 20).

Když se například podíváme na tabulku 3, která ukazuje pohyb přistěhovalců z rozvíjejících se zemí do rozvinutých států. Po bližším zkoumání zjistíme, že existuje velký rozdíl ve směru migrace, a to ze států s nízkou ekonomikou, do států s velice

rozvinutou ekonomikou. Procento přistěhovalců pocházejících z rozvíjejících se států kulminuje mezi 22% pro západní Německo až po 78% v USA (Zlotnik 2004: 26 - 27).

Tabulka 4 Procento přílivu migrantů z rozvojových zemí do vybraných ekonomicky rozvinutých zemí

Přijímací státy	1960–4	1965–9	1970–4	1975–9	1980–4	1985–9	1990–4	Total 1960–94
Austrálie	7.0	11.5	22.4	43.9	41.5	53.1	60.4	31.7
Kanada	12.3	20.9	42.5	55.6	62.1	70.8	77.3	49.6
Belgie	21.7	20.5	22.6	29.1	28.4	26.5	24.2	24.7
Německo (západní)	—	14.2	26.4	32.8	29.0	20.6	16.0	22.3
Holandsko	16.1	24.2	21.2	33.5	37.4	39.5	42.7	31.7
Švédsko	4.7	5.9	11.1	23.2	33.1	45.2	42.7	24.4
Británie	—	46.3	44.7	54.5	51.8	44.0	28.5	46.5
USA	41.7	55.7	70.5	80.9	85.2	87.9	86.1	78.2

Zdroj: Zlotnik 2004: 26.

I v této tabulce můžeme vidět, že 60. léta byla pro imigraci do Spojených států přelomová. Migrační politika mezi lety 1924 - 1965 rázně odřízla příliv veškerých imigrantů, hlavně díky výraznému nárůstu etnocentrismu a rasistických ideologií na počátku století. V roce 1965 byla však přijata první oficiální reforma imigrace a naturalizace, jejíž skutečný efekt se ale projevil až v roce 1968. V tomto roce můžeme pozorovat nejen náhlý příval přistěhovalců do USA, ale i výraznou změnu v regionálním zastoupení imigrantů. Tabulka 5 zobrazuje množství legálně přijatých imigrantů do USA a jejich rozdělení podle země původu v období od roku 1961 do 1981 (Wong, 2004: 52).

Tabulka 5 Legálně přijatí imigranti do USA podle oblasti původu

Oblast	Průměrný počet přijatých imigrantů ročně (v tisících)					Procento Distribuce v každém období (v procentech)				
	1961-1965	1966-1968	1969-1973	1974-1977	1978-1981	1961-1965	1966-1968	1969-1973	1974-1977	1978-1981
Evropa	122	133	103	79	68	42	35	27	18	12
Asie	22	54	104	152	235	8	14	28	35	43
Severní Amerika	119	165	140	166	188	41	43	37	38	34
Jižní Amerika	24	21	21	27	38	8	6	6	6	7
Afrika	3	4	7	8	13	1	1	2	2	2
Oceánie	1	2	3	4	4	0	1	1	1	1
Celkem	290	380	377	436	547	100	100	100	100	100

Zdroj: Wong, 2004: 53

První období vypovídá o době před přijetím nového imigračního zákona, druhé (1966 – 1968) je potom tranzitní období, v tomto období byly vyřízeny všechny žádosti, které visely v systému před tím, než vešel zákon z roku 1965 v platnost. Třetí období (1969 – 1973) je první periodou, kdy imigrace probíhá podle nového zákona. Zde se začíná projevovat konkrétní vzorec ‚nové imigrace‘ do USA. Charakter imigrace se mění a to zejména tím, ze kterých zemí imigranti přichází. Čtvrtá a pátá perioda (1974 - 1977, 1978 – 1981) ukazují na pravý trend migrace (Wong, 2004: 52).

Tento trend měl hned několik efektů (tamtéž: 54):

1. Průměrná roční imigrace do USA vzrostla skoro dvojnásobně.
2. Jsou zaznamenány signifikantní změny v zemích původu imigrujících. V druhém období do roku 1969 se jednalo o zhruba 122 tis. evropských přistěhovalců ročně, naproti tomu za poslední období (1978 – 1981) spadla evropská imigrace na 68 tis. za rok, což činí zhruba 12% čisté roční migrace do USA.
3. Je také zaznamenán výrazný rozdíl v asijské migraci. Z původních 22 tis. (8%) na 235 tis. (43%) v poslední zkoumané periodě.
4. Ačkoli přichází více přistěhovalců ze Severní Ameriky, ze 119 tis. na 188 tis. ročně, stále to znamená propad zhruba o 7% oproti ostatní migraci.
5. Přesto, že imigrace z Jižní Ameriky se stále drží na stejné úrovni, zvýšila se pouze z 6% na 8%, ve skutečnosti to znamená lehký nárůst.

Zajímavé je, že se noví přistěhovalci (ti, kteří přišli po roce 1965) koncentrují na určitých místech, a to hlavně v Kalifornii, New Yorku, Texasu nebo na Floridě. Většina z nich se drží v centrech velkých měst (45%), 35% pak žije v příměstských oblastech. Toto zjištění kontrastuje s rozložením původního obyvatelstva, kde je poměr zhruba jedna ku jedné (tamtéž: 59).

V porovnání s původním obyvatelstvem má více nových přistěhovalců dokončenou základní školu. Méně z nich má však dokončené středoškolské vzdělání a v porovnání vysokoškolské úrovně jsou na tom imigranti stejně jako původní obyvatelé. Výjimku tvoří přistěhovalci ze Severní Afriky a Asie, kteří mají vyšší úroveň vysokoškolského vzdělání, konkrétně 21 a 27% v tomto pořadí, přičemž pouze 7% původního obyvatelstva dokončilo vysokou školu (tamtéž: 63).

Většina původního obyvatelstva doma mluví anglicky. Více než 90% nových přistěhovalců používá doma jiný jazyk než angličtinu, což ale neznamená, že noví

přistěhovalci nejsou schopni mluvit anglicky. Zhruba 40% z nových přistěhovalců nemluví anglicky, anebo mluví velice mizerně. Přistěhovalci ze Severní Ameriky (hlavně hispánského původu) patří mezi ty nejvíce jazykově omezené; průměrně 30% nemluví dobře anglicky a 25% nemluví vůbec. Mezi ostatními přistěhovalci zhruba 30% z nich nemluví plynule anglicky, kromě Afričanů (Wong, 2004: 65).

Kolem 20% nových imigrantů žije na nebo pod hranicí chudoby. Pouze 3 – 4% imigrantů dostává nějakou sociální podporu (tamtéž: 67)

Podle mnoha socioekonomických indikátorů se výsledky v úspěšnosti nových imigrantů z Asie vyšplhaly výše než původní obyvatelstvo. Více asijských přistěhovalců dokončilo vysokou školu a zastávají pozice na profesionálních postech nebo v průmyslovém odvětví v porovnání s původním obyvatelstvem nebo jinými přistěhovalci. Na druhou stranu 18% asijské populace je na nebo pod hranicí chudoby. Toto procento je nižší než u ostatních imigrantských skupin, ale je vyšší, než u původního obyvatelstva (tamtéž: 68).

Noví přistěhovalci ze Severní Ameriky, konkrétně z Mexika, se na druhou stranu zdaleka nemají tak dobře, jako jejich asijské kolegy. Mnoho z těchto imigrantů je znevýhodněno na vzdělanostní úrovni, stejně jako v umístění na trhu práce. Kolem jedné čtvrtiny imigrantů ze Severní Ameriky žije na nebo pod hranicí chudoby. To je o 5% více, než ostatní přistěhovalcké skupiny (tamtéž: 69).

Imigrace a americká ekonomika

V 80. letech přijaly USA 7,3 miliónů nově příchozích imigrantů, což se téměř rovná přílivu migrantů na počátku 20. století. Avšak, na rozdíl od tehdejších přistěhovalců, kteří přicházeli hlavně z Evropy, dnes mluvíme o lidech z celého světa. 87% nových imigrantů přišlo z Asie a zbytku Ameriky. Mexiko samo o sobě představuje pětinu. Mezi další významné země původu patří také Filipíny, Čína/Taiwan, Jižní Korea, Vietnam, Dominikánská republika, Indie, El Salvador a Jamajka (Zhou, 2004: 131).

Význam adaptace imigrantů do hostující společnosti je jasný: nynější stav a budoucí prospěch imigrantů a jejich dětí, a to ve smyslu výhod a nevýhod ve vzdělání, dovednostech a ekonomických zdrojích, které si přinášejí ze země původu (tamtéž: 131).

Bylo mi teprve patnáct, když jsem odjížděl. Pořád si pamatuji ten zamračený den, kdy každý byl vevnitř, naše vesnice vypadala tak opuštěně a moje matka plakala, když mě

naposledy objímala. Nebyly to jenom mé kosti, které jako by se měly každou chvíli rozpadnout na prach, ale i mé srdce, protože nejistý úspěch v budoucnu teď znamenal opouštění mé rodné vesnice. Místa, které miluji. Rozplakal jsem se, až když se autobus dal do pohybu. Poprvé v životě jsem měl pocit, že dělám obrovskou chybu a sen o lepší budoucnosti měl být jenom zlý sen, který se mi zdál nad ránem. A ty šedé mraky by opustily modrou oblohu, lidé by se vrátili k práci, na zelených polích té nejkrásnější vesnice na světě, tady doma...

Vasile, Rumunsko

Ekonomický rozvoj imigrantů závisí na délce jejich pobytu a hlavně zaměstnání. Členové první generace, kteří jsou již zapojeni do amerického pracovního procesu, přicházejí do kontaktu s hostující zemí a vytvářejí si o ní určitý obrázek. Etnické skupiny, mohou zažívat rozdílné přístupy v jednání, ale podle některých sociologů se časem výrazné rozdíly mezi etnickými skupinami smývají. Tato teorie tedy zdůrazňuje důležitost kontaktu s okolím. Teorie lidského kapitálu přičítá rozložení přistěhovalců na určitých pozicích vzdělanostní úrovni, pracovním dovednostem a znalosti angličtiny. Představitelé této teorie tvrdí, že pokud má člověk dostatečný osobní kapitál, nezáleží na tom, odkud pochází, či jaké je rasy. Všichni mají tedy stejné možnosti. Zvyšování vzdělání na osobní úrovni je zásadní krok ke zlepšení situace znevýhodněných přistěhovalců a jejich postavení na pracovním trhu a eventuální vymanění se z chudoby (Zhou, 2004: 133).

Vystřídal jsem hodně zaměstnání, ale odevšad jsem odešel. Nic mě nenaplňovalo, i když jsem měl slušné peníze, i přesto, že jsem se dostal na pozici manažera.

Jednou bych chtěl být policistou. Dokonce jsem se zapsal k námořníkům. Šel jsem tam a vyplnil nějaký dotazník, ale nešlo to. Potřebuješ mít vysoké skóre. Jenže je tam spousta dobrých lidí. Lidí, kteří mají bakalářský titul ve vědě nebo třeba v trestním právu. A to já nemám.

Mouhcine, Maroko

Borjas (1990) si všiml, že díky selektivitě amerických imigračních úřadů, přistěhovalci, kteří dostali povolení k imigraci, mají vysoký lidský kapitál. Díky tomu jsou schopni proniknout na primární pracovní trh a úspěšně soupeřit s ostatními, bez toho aniž by museli začít ode dna ekonomického žebříku. I přes evidenci, která Borjasovu teorii

podporuje, se mnoho vědců shoduje na tom, že vzdělání a zkušenosti úspěšných minoritních skupin jsou neustále na pracovním trhu podceňovány a vzorec, podle kterého se porovnávají zkušenosti a vzdělání různých minorit, není vždycky stejně nastavený (Zhous, 2004: 133).

Výzkumy naznačují, že nerovnost v zaměstnání a výdělci nemusí být nutně daná lidským kapitálem a měřitelnými osobnostními rysy, ale i strukturálními faktory, jako je přístup do formálního či neformálního profesionálního uspořádání; k sociálnímu kapitálu; lokace, ve které imigrant bydlí. Tyto strukturální perspektivy nabízí rámec porozumění mezinárodním rozdílům při adaptaci imigrantů. Dále se výzkumy soustředí na to, jak ekonomická restrukturalizace a globalizace ovlivňuje možnosti zaměstnání přistěhovalců v kontrastu s původním obyvatelstvem a současně bere v potaz vlastní výhody a nevýhody stratifického systému sociálních nerovností. Následkem globalizace a ekonomické restrukturalizace dochází k přeměně amerického městského pracovního trhu, který přijímá dvojí strukturu⁴ (Zhou, 2004: 134 - 135).

Můj otec se asi cítí hodně osamocený. Jeho anglická slovní zásoba obsahuje šest set až sedm set slov a všechny je má přeházené, mluví dokonce hůř než já. V Rusku jsme patřili do určité vrstvy lidí, ale tady určitě do stejné třídy nespadáme.

Masha, Rusko

Na rozdíl od původních evropských přistěhovalců, noví imigranti zakouší utahování opasků americké ekonomiky, ve které možnosti sociální mobility upadají i pro původní obyvatelstvo. Takže do cesty za prací se sociální mobilitě se staví další překážky, i přes to, že noví přistěhovalci mají mnohem silnější drive, tvrději pracují a mají celkem snadný přístup k pracovnímu trhu. Ostatní strukturální teorie potvrzují, že zatímco mnoho amerických pracovníků je negativně zasaženo ekonomickou recesí, etnické minoritní skupiny jsou na tom ještě hůře. Situace pro mnoho tmavých a černých přistěhovalců, kteří nemají dostatek dovedností je ještě ponuřejší. Etnické minority ať už původní nebo

⁴ První, dominantní sektor, je charakterizován intenzitou znalostí nebo rozsahem kapitálu pozic, které nabízejí vysoké výdělky, dobré pracovní podmínky, kariérní stabilitu a možnost růstu. A druhý, periferní sektor, který je charakteristický zaměstnanci s nízkými dovednostmi, namáhavou a intenzivní prací s minimálním ohodnocením, špatnými pracovními podmínkami a malou možností růstu. Pro první sektor jsou jasné vyhlídky na pomalý, ale jasný vzestup, v kontrastu s druhým sektorem, kde nejenom, že pracovníci dostávají každý rok nižší mzdu, ale nově přichodí mají stále menší šanci si vůbec nějakou takovou práci najít

přistěhovalecké zažívají diskriminaci v zaměstnání a do cesty jim jsou stavěny institucionální bariéry, které jim brání v rovné participaci na pracovním trhu (tamtéž: 135).

Vstup na pracovní trh

Zhou (2004) používá vzorek z výzkumu Public Use Microdata, který vychází ze sčítání lidu z roku 1990 k popsání vzorce participace na pracovním trhu a podzaměstnanosti⁵ mezi lidmi ve věku 25 – 65, kteří se narodili mimo USA. Zhou (2004) vybral sedm různých skupin přistěhovalců, které porovnával. Jednalo se o Afričany, západní Indy, Mexičany, ostatní přistěhovalce z Latinské Ameriky, jižní Asiaty (přistěhovalci z Kambodži, Laosu a Vietnamci), ostatní Asiaté a Evropané, dále to výzkumu zařadil skupinu bílých původních obyvatel USA, která slouží jako referenční skupina.

Tabulka 6 (viz příloha) ukazuje všechny práceschopné přistěhovalce rozdělené podle etnicity a genderu. Asijští a afričtí muži zastupují největší podíl imigrantů do USA za posledních 5 let, přičemž Evropanů přišel jenom zlomek. S ohledem na jazykové (anglické) schopnosti – Afričané, západní Indové a Evropané vykazují vyšší jazykové znalosti. Jazykové znalosti Asiatů jsou uspokojivě, s přihlédnutím k jejich nedávnému příchodu. Mexičané mají nejnižší jazykovou úroveň a jsou následováni Asiaty z jihu a přistěhovalci z Latinské Ameriky (Zhou, 2004: 138).

Z pohledu lidského kapitálu jsou Afričané a Asiaté nejlépe vzdělaní, $\frac{3}{4}$ má aspoň nějaké univerzitní vzdělání v kontrastu s původním obyvatelstvem, kde má univerzitní vzdělání pouze polovina. Evropané měli také lepší vzdělání než původní Američané. Na druhou stranu Mexičané měli nejnižší vzdělanostní úroveň s 39% propadem za původním obyvatelstvem. Ostatní přistěhovalci z Latinské Ameriky, západní Indie a jižní Asie vykazují nižší úroveň vzdělanosti než původní obyvatelstvo a ostatní lépe vzdělané skupiny. Vzhledem k tomu, že jak Asiaté, tak Mexičané nejvíce imigrují do USA, dokážeme rozpoznat trendy v přílivu lidí s vysoce rozvinutými dovednostmi a pracovníky s nízkou kvalifikací (tamtéž: 138 – 139).

Všichni ne-bílí imigranti byli neúměrně mladí; konkrétně polovina Afričanů a Mexičanů a $\frac{2}{3}$ Asiatů byla ve věku 25 – 34, v porovnání s méně než $\frac{1}{3}$ původních obyvatel v tomto věkovém rozmezí. Evropané představovali nejmenší skupinku v tomto věkovém rozmezí. Nezávisle na rase nebo etnicitě většina příchozích mužů je ženatá.

⁵Fenomén, kdy lidé přijímají podřadné pozice (vzhledem ke vzdělání a zkušenostem), jen proto, aby nějakou práci měli. Tato situace se často objevuje právě u imigrantů.

Pokud se podíváme na status chudoby, všichni ne-bílí přistěhovalci byli relativně více diskriminováni než Evropané a původní obyvatelé. Mexičané a jižní Asiaté mají výrazně vyšší podíl chudoby, skoro čtyřikrát vyšší než původní obyvatelé. Konečně imigranti se nerovnoměrně rozmístili po celém území USA. Afričané, východní Indové a ostatní přistěhovalci z Latinské Ameriky jsou velmi koncentrováni v severovýchodní a jižní části USA; Mexičané, jižní Asiaté a Asiaté jsou hlavně na západě; Evropané jsou rozděleni spíše rovnoměrně, ale více jich je na západě a na jihu (tamtéž: 139 – 140).

Lidé z Latinské Ameriky mají vymyté mozky; myslí si, že USA je nádherná země, má vše nejlepší a lidé jsou příjemní a věčně usměvaví. Moji rodiče si třeba myslí, že jsem hrozně bohatá, protože mám takovýhle barák. Ale oni přitom netuší, o kolik víc tady člověk musí dřít, aby si tohle mohl dovolit. Navíc lidé, kteří se vrací odsud domů, tuhle lež jenom podporují. Vrací se a už nejsou ti chudí Honzové, nyní jsou bohatí, protože mají v kapse 300 dolarů. Ale jak tvrdě museli pracovat, aby si domů přivezli tyhle peníze? To radši nikomu neříkají.

Alma, Guatemala

Profil pro ženskou pracovní imigraci ukázal podobné vnitroskupinové výsledky, až na to, že v porovnání s jejich mužskými protějšky, ženy mají menší jazykové schopnosti (více z nich vůbec nemluví anglicky), nižší vzdělání (kromě západních Indů) a s menší pravděpodobností budou v mladší věkové kohortě (kromě Afričanek). U žen je také zaznamenána vyšší míra pod-zaměstnanosti (až 70%), nejvíce se to projevuje u Mexičanek a žen z Latinské Ameriky. Částečný úvazek nebo málo placené pozice jsou také často zastávány ženami. Tyto výdělků jsou dobré jako dodatečné peníze, ale nemohou dostačovat k udržení patřičné životní úrovně nebo dokonce pomoci k vzestupu na ekonomickém žebříčku; tato situace je opět výraznější u Mexičanů. Aby imigrant mohl nastoupit do běžné práce, musí se nejdříve vzdělávat a doplnit si své pracovní dovednosti, k tomu je však potřeba práce na nižší úrovni. Přesto imigranti, kteří mají vysoký lidský kapitál, mohou obejít pracovní znevýhodnění trhu skrze svoji kvalifikaci. Bylo by předčasné tvrdit, že přistěhovalci, kteří nastoupí na pracovní pozice nižší úrovně nebo za menší peníze, by nikdy neměli šanci na hierarchický vzestup. Ve skutečnosti ve chvíli, kdy se imigranti adaptují na nové prostředí, mnoho z nich je schopno se dostat na lepší pozice a dokonce i k vlastnímu podnikání (tamtéž: 140 - 148).

5. Integrace – Akulturace, asimilace... A kde je identita?

Koncept integrace imigrantů představuje určitý model, který až dodnes prošel čtyřmi různými fázemi: vlnou asimilacionismu, druhou vlnou asimilacionismu, segmentarizované integrace a transnacionální integrace.

První vlna

První vlna vychází z prostředí chicagské školy ve 30. letech 20. století, která se zaměřuje na studium městského prostředí. Hlavním představitelem tohoto fenoménu byl Robert Edmund Park, který zkoumal vztahy mezi imigranty a původními obyvateli v sociálních a fyzických prostorech města (Topinka, 2009: 147).

Migrace představuje fyzické přemístění, ale i příležitost opustit zvyky a uvolnit individua směrem k novým iniciativám a svazkům. Migrace uvádí migrujícího do situace, kdy se sám snaží žít ve dvou kulturních skupinách, což se odráží na rozkolísané identitě nové osobnosti, která u Parka (1928) získává označení ‚*marginal man*‘, tedy ‚člověk na okraji‘.

Park (1928) proces integrace představuje v termínech akulturace a asimilace. Akulturaci definuje mísením, přičemž proces integrace neprobíhá všude stejně rychle a snadno. Asimilace je obtížná hlavně u lidí, kteří přišli společně z divergentních kultur a mají zcela jiné zázemí. Asimilaci si zpočátku vynucuje potřeba společného sdílení ekonomiky, časem se prohlubuje v asimilaci sociální a kulturní. Migrující prochází konfliktem loajalit a obdobím přerodu, které potlačuje staré zvyky, přičemž nové ještě nebyly zformovány. Toto období je charakteristické pocity vnitřního zmatku a intenzifikací sebeuvědomění. ‚Člověk na okraji‘ je novým typem individua, stavem mysli, u něhož je obdobná krize trvale přítomná, je míšencem žijícím ve dvou světech současně. V obou světech je ale současně cizincem (Park, 1928: 893).

Pokaždé, když slyším sirénu záchranky nebo hasičů, mám pocit, že jsem se z ničeho nic ocitla v Chicagu, jemuž je tento zvuk tak vlastní. A je úplně jedno, kde se v danou chvíli

nacházím – Česko, Evropa, Amerika... Stačí zavřít oči a jsem ve svém pokoji na Magnolia Avenue. Někdy si tu představu doslova užívám; říkám si: „A až otevřu oči, budu tam!“

Tereza, Česká republika

Proces integrace předpokládá jak strukturální, tak sociální začlenění. Strukturální integrace je nezbytným předpokladem účasti na ekonomickém a sociálním životě, ale při vyjmenovávání potřeb migrujících klade důraz i na integraci sociální. Imigrant musí být vystaven novým podnětům z okolí, mít své pevné místo, tj. domov, vytvořit si nějaký fixní a důvěrný vztah, utvrdit se v opětování náklonnosti a nabýt pocit uznání skrze společenský status či skupinovou příslušnost. (Topinka, 2009: 148).

Thomas a Znaniecki (1920) vyložili proces integrace jako *dis-organizaci*, kdy po fázi dez-organizace, ztráty primární sociální vazby, následuje fáze *re-organizace* a transformace, v níž migrující vazby rekonstruuje nebo substituují vazbami novými. Proces dis-organizace není zcela jednoznačný, může mu bránit poměrně silný skupinový odpor, moralizující a ochraňující instituce. Komunita imigrantů je v novém prostředí vystavována vlivům zvenčí, čímž erodují doposud platná pravidla. Tento vliv může být tak velký, že může způsobit rozpadnutí skupiny. Reakcí na tento stav je re-konstrukce, kde se v rámci dis-organizace utváří nová schémata jednání a nové instituce, které musí provázet růst koheze a otevření nových prostor pro sociální kooperaci.

Zdrojem konstruktivní síly, která udržuje komunitu pohromadě, je sociální duše, tedy schopnost sociální organizace. Komunita mimo zemi původu se ocitá v izolaci, je roztržštěná, bez elit, odtržená od základů kulturního života, existuje v neznámém, často opovržlivém až nepřátelském prostředí a ve špatných ekonomických podmínkách. A přes to všechno začíná daná komunita vytvářet instituce (Thomas, Znaniecki, 1920b: 342).

Instituce nebrzdí dez-organizaci komunity, ale tlumí ji ti členové, kteří vstupují do kontaktu s hostující společností. Tím dochází ke vzájemnému přibližování kultur a hodnot, což vede k následné asimilaci. Ke kontaktu dochází hlavně skrze nezbytnou ekonomickou kooperaci. Nová sociální realita zvládá neklid a demoralizaci provázející rozpad primárních skupin nikoliv tím, že obnovuje a nahrazuje staré vazby, ale tím, že si zakládá na novém smyslu sociální odpovědnosti, který nijak neomezuje individuum. Tato nová forma sociálního života směřuje ke kooperativní společnosti a činí z imigrantů aktivní iniciátory této spolupráce (tamtéž: 344).

Základy integrace komunit objevili autoři tohoto období v nezbytné ekonomické integraci, která vytváří příznivé podmínky pro každodenní intenzivní kooperaci. Asimilace je procesem, který vychází z kontaktu výměn mezi dvěma kulturně i sociálně nesouměřitelnými kolektivitami. Výsledkem je přiblížení se tradiční komunity moderní společnosti, akceptace cílů a začlenění se do řádu kooperace (Topinka, 2009: 149 - 150).

Druhá vlna

Druhá vlna asimilacionismu navázala na základní myšlenku chicagské školy a dominovala přibližně do 60. let. Éra asimilacionismu 50. let představuje výsledky badatelských aktivit, které navázaly na chicagskou školu. Hlavní pozornost směřovala ke studiu ‚minoritních‘ skupin⁶ a ‚rasových vztahů‘⁷, konkrétně k předsudkům a diskriminaci a dalším aspektům týkajícím se meziskupinových vztahů. Publikované práce se orientovaly na téma sociálního postavení a na konsekvence členství v minoritních skupinách. Pozapomenuta zůstala kultura těchto skupin a také proces akulturace. Protože antropologové popisovali proces akulturace na jiných kulturách a spíše v souvislostech kolonialismu, jen ve výjimečných případech byla akulturace sledována na případu etnických skupin (Topinka, 2009: 150).

Práce antropologů na toto téma vznikly až v polovině 20. století a i přes to měly více deskriptivní ráz. Zaměřovaly se na překážky akulturace, roli elit v akulturačním procesu, význam jazyka, rodiny a náboženství v akulturaci, dospívající generaci a osobností v akulturaci. Hlavním všeobecným závěrem bylo, že existuje úzký vztah mezi akulturací a sociální mobilitou. Etnické skupiny, které se rychleji přizpůsobovaly kultuře nové země, byly v rámci společenského žebříčku mobilnější, a tím i úspěšnější ve srovnání s ostatními. Nízká akulturace tak znamená uvíznutí na dolních příčkách sociální struktury (tamtéž: 151).

Ve vyšších sociálních třídách akulturace nepostačuje, nezbytná je asimilace, při níž mizí skupinová identita, čemuž se zase kulturně dominantní skupina brání. Terčem stigmatizace se nestávají nepřizpůsobení členové etnických skupin, ale ti, kteří aspirují na pozice členů dominantní skupiny (Spiro, 1955: 1244).

Vedle náboženství ovlivňuje akulturační vzorce i rodina. Akulturace probíhá rychleji u individuálních aktérů než u rodiny. Hranice etnických skupin jsou střeženy endogamií a široké příbuzenské vazby váží členy silným emocionálním poutem. Omezení

⁶ Minority groups

⁷ Race relations

emocionálních pout připadá v úvahu nejvíce u mladých samostatně migrujících, kde dochází ke ztrátě sociální kontroly (tamtéž: 1244 - 1247).

60. léta poznamenal zájem sociálních vědců o kvantitativní uchopení fenoménu migrace a o studium integrace do hostitelských zemí. Vědci reflektují široké vymezení pojmu integrace, pod nějž řadí konformitu s obvyklým způsobem života národní společnosti, sebepojetí migrujících, ochranu imigrantských skupin a také kulturní pluralismus. Převládajícím přístupem 60. let byl stále asimilacionismus, který popisoval integraci imigrantů, ale nyní již velmi různými způsoby (Topinka, 2009: 152).

Porozumění různým typům a stupňům integrace předpokládá analýzu faktorů, které ji podmiňují. Faktory ovlivňující integraci se v tomto období rozšířily o tzv. charakteristiky hostitelských společností. Právě tento aspekt vnesl do řad teoretiků první sémě nedůvěry vůči asimilační teorii. V úvahu totiž začaly přicházet i překážky ze strany hostitelské společnosti, jako předsudky a diskriminace, či další formy odmítání ‚druhých‘. Hlavní předpoklad asimilačních teorií, totiž že primární úloha při interpretaci náleží ekonomice, zůstává nezměněn v původní podobě. *Ekonomická integrace* je předpokladem sociokulturní integrace. Úspěšné integrace je dosaženo tehdy, když se podařilo splnit obě dílčí integrace. V oblasti prvních integračních politik hrál tento předpoklad ústřední roli. Strategie kladly důraz na úspěšný průběh ekonomického začleňování a jejich těžiště spočívalo v podpoře rovnosti na trhu práce, pracovní mobility a odstraňování bariér a překážek pro vstup imigrantů na pracovní trh. Sociokulturní integrace měla nastat následně jaksí „sama od sebe“ (Baglioni, 1964: 127).

Studie 60. let prohloubily další poznatky o průběhu integrace. Integrace probíhá rychleji v urbánních kontextech, avšak překáží jí vznik etnických enkláv. V úvahu začaly být brány i dojmy samotných imigrantů, pocity jejich vykořenění a nebezpečí v nové společnosti, které vedly k udržování snu o návratu do domoviny. Diskuze kolem očekávané doby úspěšné integrace byly i na svou dobu velmi optimistické a pohybovaly se v řádu let, nejčastěji tři pro ekonomickou integraci a pěti pro dosažení úplné participace ve společnosti (Topinka, 2009: 153).

Segmentarizovaná integrace

Od poloviny 60. let 20. století roste kritika asimilacionismu. Ve Spojených státech vystupují etnická hnutí, jejichž cílem je získat uznání svébytnosti odvozené od společného etnického původu. Prosazuje se téma kolektivních práv etnicky ‚minoritních‘ skupin a

nárok na politické uznání odlišnosti jejich kultur a tradic. Kategorie etnicity a prosazování partikulárních politických cílů zpochybňovalo metaforu tavícího se kotlíku (melting pot), demaskovalo dominantní kulturní vzorec označením WASP (White Anglo Saxon Protestant) a odmítlo homogenizující asimilační proces, který zastíral difference, znemožňoval skupinovou rovnost a směřoval k jednolitému americkému národu (Topinka, 2009: 153).

Glazer a Moynihana byli první, kteří kritizovali asimilacionismus. Ve svém díle „Beyond the Melting Pot“ z roku 1963 ukazují, že se aspirace na asimilaci vytrácí ve třetí až čtvrté generaci imigrantů, na druhou stranu roste nedůvěra a odpor vůči životnímu stylu „běžného“ Američana a objevuje se volání po „návratu k etnicitě“.

Je to hrozné, jsem tak odříznutá od ostatních, respektive moji sousedé jsou odříznutí ode mne. A je to přesně stejné, jako celá americká společnost – individualistické. To může být i důvod, proč jsem od začátku nezapadla. Americká společnost vypadá jako bublina. „Já žiju ve své bublině, tady končí a tady začíná. Nelez za mé hranice. Pokud bych chtěl, abys přišla ke mně do mé bubliny, budu na tebe hodný. Ale pokud nechci, prostě zůstaň venku!“

Ednalice, Portoriko

Idea jednoduchého tavícího se kotlíku začala být vytěšňována a nahrazována představou, že zmíněných kotlíků je více, a následně pak přerostla do vícerozměrného modelu začleňování ovlivněného konceptem etnických komunit.

Autoři (1963) upozorňují na nespočet problémů souvisejících s předsudky, chudobou, sociální dezorganizací, neadekvátním vzděláním a nízkou aspirací městských komunit. Příčinu potíží vidí v nedostatečně rozvinuté třídní stratifikaci etnických skupin, v rámci nichž se nerozvinula široká střední třída, která by se stala nositelem a garantem jedinečných hodnot a kultury.

Asimilacionismus vycházel z myšlenky, že pokud budou přistěhovalci trvat na zachování separátní kultury, nemohou si pak stěžovat, že jsou pokládáni za outsidersy či objekty diskriminace. Samotná asimilace však ještě neznamená úspěch, asimilování nemusí dosáhnout skutečné rovnosti v občanské politické komunitě. Další potíže způsobuje otázka, kam se mají vlastně imigranti začleňovat? Asimilacionisté předpokládají koherentní a unifikovanou kulturní a morální strukturu společnosti, což je spíše výjimečné.

Naopak moderní společnosti jsou poznamenány vnitřní diverzifikací a dochází v nich ke konfliktům ohledně hodnot a praktik i mezi původními obyvateli. A tak dochází k formování nových alternativních modelů nahrazujících asimilační model. Asimilační model v akademickém diskursu ztrácí legitimitu a je odmítnut pro svou jednostrannost a ideologické ukotvení (Topinka, 2009: 154 – 155).

Konec 60. a 70. let 20. století poznamenává multidisciplinární *konceptualizmus* integrace imigrantů. Pozornost se soustřeďuje na společnosti národních států, které jsou zároveň hostitelské. Významným mezníkem byla ropná krize v roce 1973, která ukončila poválečnou éru mezinárodní migrace. Na etapu intenzivní migrace pracovních sil navazuje druhá etapa mezinárodní migrace, ta má však nové migrační vzorce, které ovlivňují jak hostinské země, tak země původu. Pracovní migranti se v době krize proměnili v poměrně nežádoucí konkurenty a navíc nesplnili předpoklad tvůrců migračních politik, že se v okamžiku nepotřeby vrátí do své země. Dělníci se však rozhodli zůstat, a navíc se projevil významný neočekávaný důsledek, kterým byla tzv. řetězová migrace, kdy za pracovníky začali přijíždět a usidlovat se další rodinní příslušníci, což vedlo ke vzniku etnických minorit (Castles, Miller, 1998).

Do popředí politického zájmu se dostává problém integrace ‚druhých‘. Migrace a integrace nesou nové obsahy a významy. Jeden z nich se týká vlny xenofobie a zrodu populistického diskursu, který vysvětluje krizi národních identit a dualizaci společností. K dualizaci společnosti dochází od 70. let v průběhu éry rozpadu třídních společností a úpadku střední třídy, které oscilují mezi individualismem a populismem. Zaniklou třídní společnost nahrazuje duální společnost, v níž sice většina zůstává ‚in‘, tedy má přístup na pracovní trh, ke spotřebě, zdraví, apod., ale roste i procento těch, kteří jsou ‚out‘, tedy vyloučení a marginalizovaní. Oba segmenty inklinují k nacionálně-populistickému proti-imigrantskému a proti-etnickému diskursu (Wievorka, 1997: 295 – 298).

Integrace v USA je ještě typická tím, že zdůrazňuje rozdíl v integraci mezi jednotlivými imigranty a etnickými skupinami. Zatímco se jednotliví imigranti integrují snadno a ochotně, což podmiňuje jejich samotné rozhodnutí migrovat, etnické skupiny se integraci brání. Sociální aktéři se chtějí na veřejnosti identifikovat a být identifikováni jako členové určité etnické skupiny⁸. Tím integrace získává další denacionalizovaný rozměr a

⁸Různé etnické komunity a enklávy v městských centrech se rozrostly, ostatní se celkem snadno usadily v americké společnosti. Ačkoli mnoho Američanů falešně podporuje ideu pluralismu, příliv obrovského množství přistěhovalců z třetího světa, kteří vykazují otevřené projevy hrdosti na jejich etnický původ a touhu po udržení své etnické identity, může představovat katalyzátor pro mnohem závažnější debatu o

význam. První studie zkoumaly ekonomický model etnických enkláv, vliv drobných podnikatelských aktivit na socioekonomické postavení skupin a jejich členů, nejdříve v kontextu etnického zprostředkování a následně v kontextu teorie duálního pracovního trhu. Vesměs ekonomické přístupy dále rozšířila teorie zakořenění, přičemž zapuštění kořenů představuje základ pro vybudování a zhodnocení sociálního kapitálu, a to prostřednictvím participace na sociálních sítích a sociálních strukturách. Kromě ekonomického základu a zakořenění zakládají zmíněné koncepce na důležitosti skupinových charakteristik a instrumentálního využití etnicity (Schmitter Heisler, 2000: 82).

Dnes Mexická čtvrť uprostřed Chicaga zvaná Pilsen.

Alejandro Portes začal používat pojem segmentovaná integrace. Předností jeho modelu je to, že vychází z interakcí mezi charakteristikami imigrantů a hostitelských společností. Asimilační teorie vyústila v pojetí integrace jako lineárního a ireversibilního procesu kulturní a sociální absorpce nově příchozích do proudu společnosti. Mezinárodní migrace však ovlivňuje kontext integrování, přičemž procesy začleňování ovlivňují okolnosti odchodu ze země, původu migrantů (třídní příslušnost) a kontext přijetí

přijatelnosti a výhodách pluralistické společnosti oproti snaze o asimilaci k anglo-konformní orientaci (Wong, 2004: 68).

hostitelskou společností. Kombinace socioekonomického statusu a kontextu přijetí pak vytváří celkem devět možných variant integrace lišících se participací na primárním či sekundárním trhu práce, možností socioekonomické mobility a zapojením se do aktivit komunity či širší společnosti⁹ (tamtéž: 83 -84).

Koncem 20. století je koncept integrace imigrantů, obdobně jako i imigrační teorie, poznamenáván úsilím zkoumat fenomény napříč různými sociálně-vědními disciplínami a prostřednictvím interdisciplinárního přístupu zhodnocovat výsledky relevantních sociálních věd. Z pasivních objektů předurčených k ‚přetavení‘ se imigranti mění v aktivní a sebevědomé subjekty. Individuálně koncipovaná asimilace se rozšiřuje multi-generačním kontextem. Homogenizace nahrazuje modus heterogenity, pozornost se přesunuje od kulturní asimilace k socioekonomické, což ponechává otevřenou možnost pro zachování kulturní rozdílnosti (Topinka, 2009: 157).

Občanská a transnacionální integrace

Další výrazná a v pořadí již čtvrtá proměna konceptu integrace imigrantů vyvěrá z reflexe občanství. Inkluze občanstvím se stává předmětem mnoha diskuzí a zastihuje další způsoby integrace. Občanství předpokládá dva dominantní mody: první zakládá občanství jako formálně a legálně kodifikovaný status (občanství tržní a státní), druhý pak jako reálnou dimenzi participace v občanské komunitě. Koncepce občanství se vyvíjí od formálních závazků směrem k více substanciálnějšímu pojetí participace a identity, což má za následek zásadní konflikt mezi rovností a jedinečností a týká se uznání skupinových diferencí. Konflikt mezi rovností a jedinečností pramení z popření rovnosti veřejnými institucemi, které neuznávají partikulární identity. Požadavek uznání spočívá v ochraně základních práv a uznání zvláštních potřeb. Veřejná sféra má zahrnovat také ‚jiné‘ kulturní kontexty, které znamenají primární potřebu vedení dobrého života (Topinka, 2009: 157 - 158). Tylor (2001) píše o zrodu politiky univerzalizmu, založené na důstojnosti, jež náleží stejnou měrou všem občanům a směřuje k vyrovnání a přizpůsobení práv, která má překonat obecný (formální) přístup produkující občanství ‚první‘ a ‚druhé‘ kategorie. Politika universalismu směřuje k tomu, co sdílí všichni lidé obecně. Vedle ní vyvstává

⁹ Portes také rozlišuje celkem tři úrovně integrace: úroveň politiky státu, úroveň občanské společnosti včetně veřejného mínění a úroveň imigrantské komunity. Na první úrovni se můžeme setkat s třemi možnými odezvami: chápavou (v případě uprchlíků), indiferencí (v případě legálních imigrantů) a nepřátelskou (v případě ilegálních migrantů). Na druhé úrovni se každá z předchozích kategorií rozpadá do dvou variant: je zatížená předsudky, či je jich zbavená. Na třetí úrovni se pak činí rozdíl mezi silnými a slabými etnickými komunitami. Silné komunity charakterizuje prostorová koncentrace a diverzifikovaná struktura zaměstnání, slabé zase malý počet členů a vysoký podíl pracovníků v nízko kvalifikovaných povoláních.

politika difference, kdy každý jedinec je nositelem zvláštní jedinečné identity, která má být uznána. Formální občanství, založené na národní identitě způsobuje v případě imigrantů jejich exkluzi místo toho, aby vedlo k jejich začlenění do politické komunity. Do popředí se tedy tlačí participativní a identitní dimenze občanství. Občanství, které dříve vyjadřovalo buržoazní ideologii, se nyní mění v aktivní strategii občanů. Odděluje se občanství od národa, probíhá *od-národnění* a *od-státnění* (Delanty 2002: 18 – 20).

Od 90. let se rozvíjí diskuze ohledně podoby občanství, které se odpoutá od sepětí s národem, a dokonce i státem. Co nahradí politickou komunitu zakládající hlavní mechanismy sociální exkluze a inkluze? Namísto jednorozměrného nacionalizovaného občanství má nastoupit kosmopolitní občanství a inkluzivní mechanismy se budou orientovat směrem ke kosmopolitní kultuře (Topinka, 2009: 159 – 160).

Ještě stále dominuje logika národních států a lidé se nerodí jako světoobčané, ale jako příslušníci národních států a instituce občanství ještě stále určují každodenní identity a kulturní praktiky sociálních aktérů, přičemž nic nenasvědčuje tomu, že by stát jako politická forma organizace lidstva měl být brzy nahrazen alternativním uspořádáním. Na druhé straně zatím mnohoznačné interpretace transnacionálního migrování nelegitimizují nejen národně-státní logiku a související hierarchické distinkce, ale i teoretické předpoklady asimilacionismu, kdy migrující nejen, že nerezignují a nezapomínají na místa svých původních identit, ale naopak je aktivně včleňují do čilých přes-hraničních vztahů, což jim umožňuje udržovat vlastní kulturně podmíněné cíle a také jich dosahovat v rámci nadnárodních sociálních polí (Baršová, 2003: 63).

Castles a Davidson (2000) poukazují na rostoucí prostorovou mobilitu – ta umísťuje do teritorií nové aktéry, které lze přijmout za občany jen s obtížemi. Zachování ideálu rovnosti v občanství vyžaduje zakotvit instituci občanství v oddělení národa a státu. Vyvolaná krize občanství odhalila jeho kulturní podmíněnost, která působí na nové aktéry exkluzivně. Nalezení inkluzivních způsobů vyžaduje oddělení národního státu od národního obsahu, což povede k ne-exklusivnímu vztahu teritoriality a sounáležitosti. Integrace tedy spočívá v začleňování do občansko-politické komunity, která nespočívá na společné kulturní identitě. Tento denacionalizovaný koncept otevírá prostor pro inkluzivní mechanismy vycházející z principu rovných práv, jejichž nositeli jsou individua, a dále ze zohlednění jejich potřeb, zájmů a hodnot jako členů různých sociálních a kulturních kolektivit. Integrace imigrantů vyžaduje reflektování kulturních hodnot a tradic, tedy multikulturní toleranci a uznání. Občanství čeká v tomto ohledu redefinování směrem ke

globálnímu působení a účinnosti, stejně jako i revize samotných formálních základů (práv a povinností).

Inkluzivní nacionalizovaný mechanismus vycházel z uzavření členů politické komunity do kulturní jednotky, která vyloučila jinakost ‚druhých‘. Post-nacionalní inkluze se orientuje na sociální integraci ‚druhého‘. Hranice jsou prostupnější a otevřenější i pro ty, kteří nejsou kulturně homogenní a i ‚oni‘ mohou být členy politické komunity. Integrace je založena na loajalitě vůči politické kultuře a je zakotvena v interpretaci ústavních principů. Habermas (2001) se zmiňuje o ‚společném horizontu integrace‘, v němž občané hledají politické sebe porozumění. Kultury jsou rovnocenné a každý občan má zajištěnou šanci vyrůstat bez osočování v kulturním světě tradice a nechat v něm vyrůstat i své děti. Stát si může nárokovat pouze politickou socializaci, čímž zabrání propuknutí chaosu a ochrání identitu společenství zakotvenou v politické kultuře. Od přistěhovalců lze proto očekávat pouze ochotu přivyknout si politické kultuře jejich nového domova, aniž by se museli vzdát kulturní formy života svého původu.

Je zřejmé, že instituce občanství míří spíše ke globálnímu či kosmopolitnímu občanství, které nenalézá ukotvení ani v národu, ani ve státě. Integrační mechanismy nabízí širší členství v kosmopolitní komunitě, které se nezakládá na původu, ale místě pobytu (residence). Loajalita a oddanost se stávají dalšími ‚skořápkovými‘ institucemi¹⁰. Novým závazkem ve věku globální diverzity a fragmentarizované kultury se stává lidskost založená na ideji lidských práv. Jedná se o ‚flexibilní občanství‘, které vychází z kosmopolitismu, součástí kulturní logiky transnacionalismu. Globalizační procesy generují transnacionalismus, přičemž transmigrace poskytuje příležitost pro vytvoření analytického modelu simultánní integrace transmigrantů do dvou realit – kapitalistické a postkoloniální. Transmigranti jsou migrujícími, jejichž životní zkušenosti se utváří přeshraničně. Jimi udržované ekonomické, sociální, náboženské, politické a další vztahy se klenou nad hranicemi národních států. Praktiky transmigrujících a nové identity náleží emergentním transnacionálním prostorům, tedy polím, v nichž se utvářejí nové sociální identity a oscilují nové a staré formy dominance. Koncept integrace je nejen nezbytné denacionalizovat, ale také rozšířit o další rovinu tzv. transnacionálních sociálních prostor. Tato sociální pole a identity povstávají z interakcí migrujících v jejich nových i původních domovech (Blanc, Basch, Glick Schiller, 1995).

¹⁰ ‚Skořápkové instituce‘ definoval Anthony Giddens (2000: 30) jako instituce, které zůstávají navenek zdánlivě stejné, ale uvnitř se proměnily. Nestačí na úkoly, které mají plnit.

Listopad 2010, Olomouc, Česká republika

T: „Markéto, kde je zase ten lis na česnek?“

M: „Jakej lis na česnek?“

T: „Stříbrno-modrej, z Ikey.“

*M: „Vždyť my **nemáme** žádnéj lis na česnek.“*

T: „Bullshit, byl tady v tom pravém horním šuplíku!“

Leden 2011, Chicago, USA

T: „Hm... Tady je. Pravý horní šuplík!“

Tereza, Česká republika

Nové paradigma imigrace redefinuje vztah imigrantů k původnímu domovu – migrující udržují mnohonásobné vazby v různých oblastech sociálního jednání a překračují národně-státní bariéry. Asimilacionismus předpokládal, že původní domovy zůstanou pouze vtisknuty v paměti imigrantů a časem vyprchají i vzpomínky. Transmigranti jsou ale díky technickým komunikačním možnostem a snadnému cestování časově i prostorově mobilnější a nečiní jim potíže zůstat s původním domovem v kontaktu, pěstovat a udržovat čilé příhraniční vztahy. Na druhé straně se více či méně začleňují do ‚přijímací‘ společnosti a v ní budují své nové domovy. Veškeré tyto praktiky musí realizovat v podmínkách, které mohou ovlivňovat jenom částečně, ne-li minimálně, a to z důvodů intervence státních institucí a jejich mocenských tlaků (Szaló 2007: 147)

Miluji cestování, ale radši než do Litvy bych cestovala někam jinam. Samozřejmě, že mám kamarády z univerzity, po kterých se mi stýská. Ale my se setkáváme. Každý rok vybereme místo, kde se setkáme, letos třeba jedeme do Říma.

Irma, Litva

Integrace imigrantů se rozšiřuje o transnacionální praktiky a transnacionální dimenzi, konstruování komunit a sociálního života v nadnárodním rozměru. Integraci tedy ovlivňuje souběžné začleňování do dvou či dokonce více institucionálních řádů. Loajalita se stává duální či polygammí a integraci ovlivňuje především občansko-politická integrace/inkluze. Na jedné straně je integrování do politické komunity státu nezbytnou podmínkou pro budování nového domova, na druhé straně pak toto členství umožňuje

udržovat transnacionální vazby.¹¹ Imigranti, kteří se integrují do politické sféry přijímající země, současně ovlivňují její politiku směřující vůči zemím původu.

Abychom si to shrnuli. Díky velkému přílivu cizinců do USA v 19. a na počátku 20. století se objevuje studie Roberta Edmunda Parka (1928) věnovaná migraci a marginalizaci člověka, začleňování příchozích do nové společnosti se dělo prostřednictvím asimilace a tavicího kotlíku. Přistěhovalcům je však adresovaná výtka pochybné loajality vycházející z překvapení členů dominantní skupiny, že imigranti plně nepřijali jejich kulturní vzorec jako přirozený a správný způsob života (Dopita, 2007: 31).

Od 60. let se nejčastěji píše o třech teoriích začlenění imigrantů do nové společnosti, jedná se o asimilaci, tavicí kotlík a kulturní pluralismus. Ukazuje se, že asimilace jako začlenění příchozích do nové většinové společnosti, splynutí člověka nebo skupiny lidí s většinovým obyvatelstvem, není zřejmě dnes optimálním řešením. Etnocentricky dochází k potlačení identity imigrantů – k jejich vykořenění. Ani koncept tavicího kotlíku předpokládající, že nevymizí charakteristické znaky, jež si migrant přinesl s sebou do nového domova, ale že obohatí svojí jinakostí většinovou kulturu, se neukázal jako reálný, protože docházelo k potlačení odlišnosti. A proto se ve společnosti pozdně moderní jeví naplnitelným, ale ne jistě bezchybným, spíše koncept kulturního pluralismu, který respektuje různost v soukromé sféře života imigrantů, ne již ve sféře veřejné, kde se snaží prosazovat ‚jednotnost‘. Jedinec se stává tvůrcem i ničitelem svého bytí (tamtéž: 31 – 32).

Dopita (2007) upozorňuje, že je třeba pamatovat na to, že před tím, než se člověk stal imigrantem, je migrantem a před tím emigrantem. Dále by se mělo myslet na to, že migrace je produktem historického vztahu mezinárodní nadvlády, materiální i symbolické. V podvědomě rekapitulovaných osobních strategiích a zkušenostech každého migranta se objevuje potlačený vztah ke státu. A v neposlední řadě migrace představuje kolektivní předstírání a sociální dvojakost.

V pozdně moderní společnosti je těžké určit, co je stálé a co většinové. Nelze proto hovořit o asimilaci, ale o akulturaci, jejíž význam je částečné přizpůsobení se kulturám, s nimiž se migranti setkávají. Prostá akulturace představuje proces, při kterém se setkávají

¹¹ Itzigshon a Seduceo (2002) rozlišují čtyři typy vazeb v následujících oblastech: konstruování sociálních identit imigrantů v národním prostoru, participace imigrantů na sociálním životě v místě původního domova, participace na politickém životě v zemi původu, budování obchodních vztahů v obou místech a vliv obchodování na dění v původní zemi.

odlišné kultury a v průběhu tohoto setkávání dochází ke kulturním ‚výpůjčkám‘ (některé kulturní elementy se přebírají a rozšiřují v jiné kultuře, aby byly posléze vnímány jako kulturní samozřejmost bez ohledu na ‚místo původu‘); (tamtéž: 32).

6.

Transnacionalismus

Duální občanství je nevýraznější aspekt transnacionalismu, ale transnacionalismus není jenom to. Stejně tak se projevuje sociální, ekonomickou a kulturní manifestací, které jsou podobně důležité. Transnacionalismus vyvolává obraz ustavičného pohybu tam a zase zpátky, umožňuje migrujícím zůstat ve dvou různých společnostech a kulturách a využívat ekonomických a politických možností tohoto dvojího života. (Portes, 2007: 9).

Oproti předpokladům státního myšlení transmigranti nerezignují na udržování sociálních vztahů propojujících je s místem původu a nevzdávají se svých původních identit. Nejedná se o přistěhovalce, kteří žijí v přijímací společnosti v úplné izolaci a veškeré své aktivity orientují na své původní domovy, ale o lidi, kteří odkrývají působení paralelních procesů začleňování se do přijímací společnosti a udržování příhraničních sociálních vazeb, jejichž prostřednictvím transmigranti budují a udržují souběžně dva domovy. Jejich životním světem je transnacionální sociální pole propojující místa jejich nového a původního domova (Szaló, 2007: 8).

Teorie transnacionalismu se tedy zajímá o fenomén přistěhovalců žijících přeshraničním životem a jsou současně začlenění do více míst nacházejících se na území různých národních států. Teorie se samozřejmě vyvíjela, její počátek by mohl být datován někdy ke konci minulého století. Velký zlom, který přispěl k jejímu rozvoji, však nastal už v 70. a 80. letech. Původně se na přistěhovalce nahlíželo jako na cizince vstupující do prostředí urbanizovaného života etnických menšin žijících v „našich“ městech. Zkoumání přistěhovalců bylo v daném období považováno za žádoucí především proto, že jejich příjezd do nového prostředí byl poznamenán nejrůznějšími problémy. Avšak v britské antropologii se v tomto období začala pro interpretaci životní situace přistěhovalců prosazovat teorie, podle které jsou přistěhovalci „lapeni mezi dvěma světy“. Byla to tehdy nová a radikální myšlenka, jež se dostala do sporu s obecně přijímanou teorií, podle které pramení problémy přistěhovalců jednak z jejich třídního postavení, a jednak z rasizmu přijímací společnosti, jemuž musí čelit. Životní situace přistěhovalců se tak nezobrazovala jako produkt a vliv neosobních sociálních struktur, ale spíše jako výsledek

konstelace kulturních dispozic přinášených s sebou z původního domova na jedné straně a lokálních skupinových interakcí v novém prostředí na straně druhé (tamtéž: 23 – 24).

Na přelomu 80. a 90. let se pozornost antropologů dále přesouvá k procesu migrace, jako takové. K samotnému pohybu lidí a jejich příběhům pojednávajícím o vlastním životě v pohybu. V tuto chvíli se objevují teoretické argumentace charakteristické pro teorie transnacionální migrace: když migrující překračují státní hranice, nezanechávají za sebou svůj původní domov úplně. Spíše naopak, vytvářejí a udržují příhraniční ekonomické, politické a kulturní vazby, které propojují oba domovy. Tímto vzniká symbolický řád založený na dualitě domova a ciziny, který udržuje neustálou ambivalenci v zobrazení těchto míst – ambivalenci mezi bohatstvím ciziny a spiritualitou domova. Zdá se, že v tomto symbolickém řádu je jediným východiskem překonání duality domova a ciziny prostřednictvím ustanovení domova v místě ciziny. Dočasný domov čerpá sílu z věcí, lidí a kulturních praktik původního domova. Udržování kontaktu s původním místem doma proto nabývá zásadní důležitosti. Domov může být chápán především jako sociální prostor, jako místo rozvoje sociálních vztahů a kulturních praktik, které se dají znovuvytvořit kdekoli pomocí přítomnosti lidí pocházejících ze země původu (tamtéž: 25 – 30).

Migrace v původním pojetí bipolárního modelu představuje pohyb mezi místy a také přesuny původní soustavy sociálních vztahů do jiné, nové sítě sociálních vztahů. V tomto smyslu mění přistěhovalci spolu se změnou lokality také sociální vazby. Transnacionální migrace však není pohybem mezi dvěma společenstvími, nebo přesunem z jedné lokální sítě sociálních vztahů do jiné; sociální vztahy jsou udržovány nehledě na vzdálenosti. Důležitým způsobem přispěl k praktikám udržování sociálních sítí telefon a internet, který kromě regulérní komunikace umožňuje také participaci na procesu rozhodování ve věcech rodinných a jiných, jež vyžadují náhlou přítomnost (tamtéž: 35).

Transmigranti, tedy přistěhovalci, jejichž každodenní zkušenost a životní svět překračuje hranice národních států a jejichž rodinné, příbuzenské, náboženské, politické a ekonomické vztahy a praktiky se reprodukují přes tyto národně-státní hranice, jsou pod neustálým tlakem jak transnacionálních, tak nacionalizujících procesů. Jsou paralelně začleněni jak do transnacionálních procesů kapitalismu a transnacionálních sociálních sítí, tak do procesů nacionalizace jejich původního i nového domova (Basch et al, 1994).

V této rovině lze sledovat přímý vliv, jež měla na teorii transnacionální migrace sociologie Michela Foucaulta (2000), který ve své teorii vládnutí¹² ukázal, jak jsou moderní

¹² Governmentality

institucionální struktury moci závislé na sdílených praktikách sebe-pojetí a sebe-ovládání subjektů. Tyto praktiky subjektivizace tvoří součást pozdně-moderní strategie vládnutí, která formuje touhy, představy, těla a vůli subjektů zprostředkovaně, skrze praktiky soustředěné kolem různých forem konzumu, péče o zdraví, sexuality, víry a sebe-realizace. Přes-hraniční život transmigrantů umožňuje sledovat jakým způsobem se tyto praktiky sebe-pojetí a sebe-ovládání vynořují a reprodukují v sociálních prostorech nacionalizace a transnacionalizace, jakým způsobem se na šíření a udržování těchto praktik podílí různé státní, místní, či transnacionální instituce.

Podle Kearneye (2004) jsou příslušníci transnacionálních společenstev schopni se vymanit z vlivu státních institucí při formování vlastních sociálních identit, avšak nedisponují kompetencí utvářet si vlastní vzorce příslušnosti či budování vlastní, vzhledem ke státním institucím autonomní formy sociálních identit. Nejsou schopni vymanit se z vlivu státních institucí, a proto jsou plně pod vlivem nové vlny nacionalismu, která charakterizuje období vzniku deterritorializovaného národního státu. Není to již území, co vymezuje populaci národního státu, jsou to spíše přes-hranice udržované sociální, politické a kulturní vztahy, které vytvářejí politické společenství občanů určitého státu. Transnacionální vazby jsou tím pádem pojímány jako prostředek udržování loajality přistěhovalců k národnímu státu jejich původního a/nebo nového domova.

Transmigranti, i když žijí v teritoriálně nesvázaných transnacionálních sociálních polích, si podle *Nations Unbound* (Basch et al, 1994) nejsou vědomi důsledků této teritoriální nezávislosti a nejspíše ani nesvázanosti samotné. Jejich identity tedy nejsou formovány iluzí sociální nezávislosti. Dokonce jsou to samotní transmigranti, kteří své identity neustále zakládají na kategoriích identity, k nimž patří etnicita, rasa a národ. Jinak řečeno, transmigranti bez ohledu na jejich přes-hraniční život neustále podléhají symbolické moci národních států. Nesvázanost transnacionálních sociálních polí sama o sobě nevede ke vzniku nových forem identity, pouze vytváří sociální podmínky pro možnost reflexe a rekonceptualizace stávajících státních identitních kategorií.

A tak se teorie transnacionální migrace zaměřují především na pohyby migrace vedoucí k vytvoření transnacionálních sociálních polí, které přistěhovalcům souběžně se zprostředkováním směny nejrůznějších objektů a zajištěním komunikace s příbuznými a přáteli žijícími v jejich původním a novém domově (nebo někde v třetí zemi) umožňují také transnacionální politickou a kulturní participaci (Szaló, 2007: 105).

Různé teorie transnacionální migrace daly vzniknout několika konceptům, jako jsou například translokalita, transnacionální sociální pole, transnacionální sociální prostor a transnacionální vesnice. Podle Vertovce (2001) představuje adekvátní sociologický překlad všech těchto interpretačních snah o uchopení komplexnosti procesu formování identit transmigrantů koncept multi-lokálního životního světa. V tomto smyslu v teoriích transnacionální migrace obvykle najdeme odkazy ke státní hranici, přesahujícím soustavám institucionálních kontextů jednání, sociálních a kulturních podmínek, které zásadně ovlivňují proces formování identit přistěhovalců. Tyto rozličné identity zprostředkovávají jednotlivcům každodenní smysl vlastní pozice v různých polích sounáležitosti a příslušnosti. Specifický význam těchto identit jako objektů zkoumání je zdůvodněn tím, že se mohou stát základem politické angažovanosti přistěhovalců jak v jejich původním, tak v novém domově. Sociální identity mohou být objektem zkoumání nejenom kvůli jejich politickému potenciálu, ale například také kvůli jejich propojenosti s nejrůznějšími formami participace na transnacionální konzumní kultuře, na praktikách občanské společnosti či náboženských hnutí.

Z hlediska klasických teorií kultury disponuje každá místní kultura určitými charakteristikami, které zásadně působí na formování identity přistěhovalců. Zkušenosti získávané během života v této místní kultuře formují identitu těch, kdo k ní přináležejí. To ovšem platí i v případě těch, kteří se nepovažují za příslušníky dané kultury, ale kteří v této kultuře žijí. Jejich zkušenosti získané ‚zde‘ budou mít vliv na jejich sebe-pojetí. Zkušenosti získávané na různých místech prostřednictvím různých prostředí významně rozšiřují, chceme-li, obohacují, kulturní ‚repertoár‘¹³ jednotlivců, a tím také působí na sebe-pojetí a na prožívání příslušností těchto jedinců (Szaló, 2007: 108 – 109).

Teorie transnacionální migrace tedy vytvořila možnou alternativu makro-teoretického antropologického přístupu ke zkoumání migrace, který zobrazoval přistěhovalce jako pasivní subjekty (Brettell, 2000).

Už na přelomu 19. a 20. století bylo zřejmé, že formou dopisování a peněžních převodů přistěhovalci udržují vazby se svými původními domovy. Pozornost, kterou věnovali tehdejší sociologové fenoménu udržování kontaktů přistěhovalců s jejich původním domovem, však byla poznamenána interpretačními strategiemi, které se soustřeďovaly na způsoby, jakými se přistěhovalci adaptují na sociální prostředí jejich nového domova. Zobrazení přistěhovalců jako pasivních a strukturálně determinovaných

¹³ Repertoár Szaló definuje jako zásobu vědění a kompetencí

subjektů bylo posilněno skutečností, že značná část těchto výzkumů byla zaměřena na sociální vyloučení nově příchozích. Oproti chápání sociální vyloučenosti jako makrostrukturálně daného fenoménu je propojenost nového a původního domova přistěhovalců v teoriích transnacionální migrace pojímána jako výsledek jednání aktérů (Vertovec, 2001).

Díky stále se zrychlujícím formám dopravy a telekomunikace se zkracuje vzdálenost mezi různými zeměmi, ke kterým mají přistěhovalci vztah. Přistěhovalci se tím pádem už nezdají být vykořeněnými subjekty, naopak jde o aktivně jednajících lidi, kteří opakovaně – tam a zpět – překračují nejenom hranice států, ale také hranice různých kultur a společností. Různé podoby smyslu sounáležitosti získávají přistěhovalci postupně po překonání zkušenosti izolace, získáním praktické znalosti lokálních kulturních praktik a v neposlední řadě vybudováním rodinných vztahů a přátelských vazeb s lidmi z místní společnosti. Samozřejmě přistěhovalci se vědomě nezapojují do migračních sítí, nýbrž do domácnosti, rodiny, příbuzenské skupiny a skupiny založené na přátelství. Tím pádem nejsou přistěhovalci pojímáni jako racionálně kalkulující a neukotvení jedinci, ale jako aktéři zakotvení v sociálních sítích, které zprostředkovávají vztah mezi jednotlivcem a makrostrukturálními tlaky. V tomto smyslu jsou jednotlivci schopni mobilizovat zdroje, které jim umožní migraci a následně udržení se v novém domově, především pomocí sociálních sítí (Brettell, 2000).

Jako transmigranti jsou tedy označováni přistěhovalci, kteří vytvářejí a udržují rodinné, hospodářské, náboženské, politické a jiné formy sociálních vztahů napříč hranicemi národních států. Životní svět transmigrantů – svět, ve kterém jednají, přijímají rozhodnutí a v němž jsou formovány jejich identity – se takto zakládá na sítích sociálních vztahů, které propojují místa nacházející se ve dvou nebo více národních státech a vytvářejí tak transnacionální sociální pole (Szaló, 2007: 118).

Bhabha (1994) tuto teorii ještě dále rozvíjí a přichází s představou ‚třetího prostoru‘. Překračování hranic vedlo k tomu, že přistěhovalci se stali symbolem osvoboditelského rozpojení místa, kultury a identity, tento fenomén vedl ke vzniku ‚dvojitěho vědomí‘¹⁴, což označuje situaci, ve které jsou identity jednotlivců formovány prostřednictvím překračování hranic a odmítání starých jistot. ‚Třetí prostor‘ je tedy prostor bez jistoty a zakotvenosti. Je prostorem střídajících se zkušeností vymístění a začleňování.

¹⁴ Double consciousness

Nová intenzita formování transnacionálních sociálních polí je propojena s procesy globalizace modernity. Intenzifikace transnacionální migrace bývá mnohdy vykládána jako důsledek časo-prostorové komprese současného světa. Časo-prostorová komprese světa je na jedné straně výsledkem působení nových informačních technologií a zrychlující se dopravy, na straně druhé je však dílem post-industriálních ekonomických procesů a flexibilní formy akumulace kapitálu. Z hlediska těchto interpretačních strategií se souběžně s tím, jak se mění sociální organizace kapitálu směrem k flexibilní akumulaci, mění také sociální organizace života přistěhovalců směrem k požadavkům flexibilní pracovní síly. Flexibilní, jinak řečeno nestabilní a nejisté podmínky života, jež neumožňují vytvářet dlouhodobé strategie, nutí přistěhovalce k tomu, aby byli zakotveni najednou na dvou místech. Jinými slovy, jediná efektivní životní strategie přistěhovalců spočívá v tom, dlouhodobě se spolehnout na taktiku improvizací a triků¹⁵ (Szaló, 2007: 136).

¹⁵ Praktikování transnacionalismu je stejně časté jak v Evropě, tak v USA. Zajímavé je, že transnacionální praktiky jsou intenzivnější s přibývajícím délkou pobytu, z čehož můžeme vyvodit důsledek, že fenomén transnacionalismu se bude dále rozšiřovat

7.

Vzdělávání imigrantů v USA

V době americké revoluce napsal původně francouzský emigrant, pak americký farmář, St. John de Crèvecoeur, že se: „národnosti Evropy spojily, aby vytvořily Američany, nové lidi, kteří za sebou nechávají všechny staré předsudky a zvyky, a kteří musí tedy přijmout nové ideje a vytvořit nové názory“ (Hector, 1981: 49 - 50).

Významný lékař a signatář Deklarace nezávislosti Benjamin Rush (1665) publikoval v roce 1786 esej, která volala po ustanovení veřejných škol v Pensylvánii. Rush také navrhl, aby se děti učily psát a číst v angličtině a němčině, a současně, aby děti stejného vyznání chodily do společných tříd.

Ve skutečnosti, až do 30. let 19. století bylo vzdělávání v Pensylvánii (a státech na jih) zprostředkováváno skrze kostely většinou na církevní nebo etnické bázi. Státníci si začali uvědomovat svoji povinnost poskytnout vzdělání i těm, kteří si to nemohou dovolit, a tak začali vydávat určité poukázky na vzdělání, které platily pro všechny ‚vzdělávací instituce‘ tehdejší doby. Ale už v těch samých 30. letech vidíme obavy z kulturních a náboženských rozdílností přistěhovalců, které postupem času vedly k vytvoření základní vzdělanostní politiky. V roce 1836 Calvin Stowe z Ohia varoval, že: „pokud se nebudeme vzdělávat naše přistěhovalce, budou přistěhovalci naší záhubou... Intelektuální a náboženské vzdělání naší cizí populace je základem naší bezpečnosti“ (Stowe, 1974: 993). Toto byla původní motivace stojící za rozšířením systému tzv. ‚běžných škol‘, které byly veřejné, kontrolované státem a v opozici ke katolickým školám (Glenn, 2002).

Když katoličtí imigranti (nejdříve Němci, později další skupiny) začali zakládat své vlastní školy, stejně jako začali protestanti a židi, bylo to vykládáno jako výraz odmítnutí akceptace požadavků života v americké společnosti. „Kdyby raději jejich děti mohly být společně v jedné třídě, abychom je mohli postupně přetvořit v homogenní lidi (Bushnell, 1880: 209 - 303).

Touha po uchování německého jazyka a kultury byla jednou z motivací, která přispívala k organizaci katolických a luteránských škol v 19. století. Stejnou cestou šli i Poláci a Češi. Veřejné školy odpovídaly na tuto soutěž nabídkou dvou-jazykového

nastavení, které dovolovalo udržení původního jazyka dítěte. Na toto jednání veřejných škol se však nedá hledět jako na nějakou charitu vůči novým přistěhovalcům. Důvod daného jednání byl strach, že by imigranti budovali separované komunity (Glenn, 2002).

Veškeré tyto snahy se však otočily proti imigrantům samým. Na přelomu 19. a 20. století proletěla Amerikou další vlna nacionalismu a veškeré bilinguální snahy byly utnuty. V roce 1911 byl v 17 státech USA ustanoven zákon, který vyžadoval angličtinu jako jediný úřední jazyk, a to i na veřejných základních školách. Mezi imigranty dnešní doby jenom staří lidé anebo malé děti a čerství imigranti dokážou mluvit svým původním jazykem. Děti školního věku a dospělí přešli na ‚dominantní‘ angličtinu (tamtéž).

System vzdělávání v USA

Většina amerických dětí stráví ve škole minimálně dvanáct let. Základní školní docházka trvá osm let, na které navazuje střední škola (High school), jež je čtyřletá. Děti jsou zařazené do tříd podle věku a znalostí. Některé děti mohou projít určitými testy a přeskočit některý ročník.

Vyšší vzdělání

Mladí dospělí mohou navázat na střední školu s několika možnostmi. V USA existují dvouroční obecné a technické obory (community nebo technical college) a čtyřleté obory (college nebo university). Tyto instituce se nazývají ‚instituce vyššího vzdělávání‘. Všechny tyto instituce mohou být soukromé nebo státní (veřejné). Státní univerzity jsou většinou levnější než soukromé, speciálně pro trvalé obyvatele státu, ve kterém se škola nachází. Mladí si také mohou zvolit cestu učení se nějakému řemeslu, jako je opravář nebo kadeřnice. Hlavní směr studia, který si studenti zvolí, se nazývá ‚major‘. Zvolení hlavního směru pomůže studenty připravit na práci v určitém oboru (U.S. Citizenship and Immigration Services, 2007: 49 – 62).

Některé školy mohou pomoci s placením školného (stipendium). Vláda USA může poskytnout finanční výpomoc v podobě školní půjčky. Většina studentů získá stipendia nebo si vezme půjčku, ať už od státu, či jiné instituce. Některé stipendia jsou omezená pouze na občany USA (tamtéž).

Vzdělávání dospělých

Lidé v USA jsou podporováni ve vzdělávání v průběhu celého jejich života – ‚celoživotní student‘. Pokud je člověk starší 16 let a neukončil střední školu v řádném termínu, může nastoupit do tzv. Sekundárního vzdělávání pro dospělé (Adult secondary education – ASE). Tyto třídy jsou připraveny učit účastníky základní vzdělanosti (General educational development – GED). Po absolvování získá účastník certifikát, který je srovnatelný se středoškolským diplomem. Na to, aby se člověk mohl účastnit GED programu, musí projít testy v oblasti: čtení, psaní, sociální studia, věda a matematika. Většina zaměstnanců vnímá GED certifikát stejně jako diplom ze střední školy. GED by měl být veřejně dostupný a zdarma, popřípadě za nízký poplatek (tamtéž).

Mnoho dospělých se vzdělává v oboru, který je zajímavý, popřípadě získávají nové dovednosti, které jim mohou pomoci v zaměstnání. Státní vzdělávací systém a lokální obecné školy nabízejí široký rozsah kurzů pro dospělé. Kdokoli se může zapsat. Poplatky jsou většinou nízké nebo žádné.

Angličtina

Existuje mnoho míst, kde se dá naučit angličtina. Mnoho dětí a dospělých dochází na kurzy ‚Angličtina jako druhý jazyk‘ (English as a second language – ESL). Tyto kurzy pomáhají naučit se anglicky od úplných začátků. Občas se mohou vyskytnout kurzy zvané Angličtina pro jinak mluvící (English for speakers of other languages - ESOL); nebo ‚Anglická gramotnost‘. Děti, které neumí anglicky, se anglicky učí ve škole. Americké veřejné školství pomáhá s angličtinou u dětí mluvících jinak. Studenti, kteří potřebují extra pomoc, jsou označeni jako ‚s limitovanou zdatností angličtiny‘ (Limited english proficient - LEP). Studenti, kteří s angličtinou začínají, si mohou zvolit ESL místo klasických hodin angličtiny. Na druhou stranu studenti, kteří ovládají angličtinu na uspokojivé úrovni, se mohou rovnou zapsat do regulérních předmětů. Některé školy nabízejí doučování po škole nebo tutorování studentů (tamtéž).

Dospělí, kteří neovládají jazyk, se mohou zapsat na ESL, které nabízejí veřejně a státní školy, nebo do soukromé jazykové školy. Programy na veřejných a státních školách jsou většinou zdarma nebo za malý poplatek, vzdělavatelé jsou povětšinou dobrovolníci. Některé kurzy probíhají přes den, jiné ve večerních hodinách. Většina velkých měst má mnoho soukromých jazykových škol, které také nabízejí ESL kurzy, ceny jsou odvozené od počtu hodin strávených s lektorem, ale jedná se o dražší variantu než na veřejných

školách. Některé podklady k sebe-vzdělávání se v angličtině mohou být dostupné na veřejných školách, knihovnách a v různých náboženských spolcích (tamtéž).

8.

Metodologie

Cílem analýzy bylo zjistit, jak cizinci z odlišných sociokulturních oblastí vnímají obtížnou životní situaci a následně volí různé strategie zvládání obtížných životních situací ovlivňujících jejich sociální fungování, a to hlavně na poli bytového zabezpečení, trhu práce a vzdělání. Další otázkou bylo, jak se přistěhovalci do USA vyrovnávají s celkovou změnou prostředí v období prvního roku po příchodu - jaký to má vliv na vnímání sama sebe, na posuzování vlastní identity? Jaké taktiky využívají imigranti k rychlejší adaptaci? A zda se jim dostává pomoci ze země původu, nebo odjinud?

Konkrétně se výzkum zaměřil na cizince s trvalým a dlouhodobým pobytem, kteří přišli do USA v dospělosti (tedy po 18 roce života), a kteří mají aspoň nějakou zkušenost s pracovním trhem v USA. Účastníci nebyli omezeni ani genderem ani věkem, ale výzkum se zabýval hlavně prvním rokem po příchodu. Z čehož vyplývá, že minimální doba jejich pobytu byla alespoň jeden rok, proto, aby mi mohli svůj ‚první rok‘ popsat, a to zvláště své zkušenosti s tím, kde se vyskytly těžkosti při adaptaci, jakým způsobem byly tyto těžkosti překonávány, a co by jim pomohlo usnadnit proces adaptace.

Strategie, kterými se zabývám, jsou sémiotickými konstrukcemi účastníků dění, které překračují jejich jednání směrem k druhým, aby dosáhli svých cílů a byli svým způsobem úspěšní. Jedná se o variantní způsoby postupu jednání, které berou v úvahu i zajištění nezbytných prostředků pro prosazení svého cíle (Kabele, 1998). Strategie jsou aktéry vybírány, předběžně hodnoceny a také zpětně posuzovány a měněny. Je to dáno tím, že lidé reagují na sociální situaci, v níž se nacházejí, a situace cizinců jsou dosti specifické a odvíjí se od jejich celkové životní situace. Lidé kulturně definují cíle, záměry a zájmy a sledují jejich dosažení, přičemž jsou vytyčeny legitimní předměty snažení. Tím je také řečeno, že dosahování cílů je kulturně podmíněné, přičemž jsou kulturně stanoveny přijatelné způsoby jejich dosahování. Jednající také může volit strategie, které jsou v rozporu s institucionalizovanými praktikami (Merton, 2000). Klíčovými prvky výzkumu je tedy identifikovat cíle, které cizinci sledují, a překážky, které jim v dosahování cílů brání.

Potřeba posouzení a porozumění životní situaci je obvykle vyvolána obtížnou životní událostí, problémy či zlomovým úkolem. Obtížných životních situací je v případě cizinců široké spektrum a odvíjí se od konkrétní situace a jejího zvládnutí. Náročnou či obtížnou životní situaci definuje jako pojem zákon o sociálních službách (č. 108/2006) v § 3, v odstavci b) - (vymezení základních pojmů), kde se pro účely zákona rozumí „nepříznivou sociální situací oslabení nebo ztráta schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením“.

Životní situace jedince od něj vyžadují elementární schopnost adaptovat se na podmínky svého prostředí. Prostor klade na člověka určité požadavky a člověk je nucen na ně reagovat. Pokud tyto situace jedinec zvládá samostatně, tak sociálně funguje. Avšak v situaci, kdy lidé požadavky prostředí dočasně nezvládají, dochází k nerovnováze a vzniká problém. Někteří lidé problémy zvládají autonomně, jiní s oporou sociálních sítí. Nezvládnutí může být zapříčiněno nedostatkem dovedností na straně aktéra, nebo se jedná o bariéry na straně sociálního prostředí. Sociální fungování je tedy i vztahem mezi očekáváním a dovednostmi aktéra a očekáváním a bariérami sociálního prostředí. Na sociální fungování lze pohlížet rovněž s ohledem na to, jak jedinec zvládá své životní role, opět je sledováno, zda s podporou, nebo bez podpory druhých.

Vnímání obtížných životních situací bylo zmapováno v rámci třech vymezených kategorií integrace, které jsem již dříve předestřela, tedy kategorie bytového zabezpečení, trhu práce a vzdělání.

Organizace výzkumu a metodologie

Výzkum byl realizován kvalitativní výzkumnou strategií, konkrétně metodou polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory probíhaly osobně, vždy jeden na jednoho. Ačkoli jsem preferovala osobní rozhovor, někteří participanti se nemohli dostavit, vzhledem ke vzdálenosti místa bydliště, a tak mi odpovědi na otázky zaslali emailem. Cílovou skupinou byli respondenti, kteří přišli do USA v dospělosti (tedy po 18 roce života), mají alespoň nějakou zkušenost s pracovním trhem a žijí v USA minimálně po dobu jednoho roku. Participanti nebyli omezeni pohlavím ani věkem či zemí původu.

Pět lidí se mnou dělalo ústní pohovor, tři zaslali odpovědi emailem.

Respondenti byli vybíráni pomocí metody sněhové koule, kdy se mi jeden ‚nabaloval‘ na druhého. Důraz byl však kladen na to, abych měla široké zastoupení různých zemí původu. V průzkumu se tedy objevují lidé z Jižní Ameriky (Argentina), Střední Ameriky (Portoriko), Afriky (Maroko), Evropy (Česká republika, Litva), i Asie (Hongkong, administrativní zóna ČLR). Co se týká genderu, byl úplně vyvážený (4M/4Ž). Což pokládám hlavně za dílo náhody.

Motivací pro respondenty byla už vůle je poslouchat. Mnoho z nich rádo poví ostatním o náročnosti transformace. Všichni respondenti byli ubezpečeni o jejich anonymitě, avšak ani jeden z respondentů na to výrazně nereagoval. Termíny rozhovorů byly stanoveny tak, aby vyhovoval respondentům. Většinou jsem za nimi docházela domů, kde byl klid a respondenti se tam cítili pohodlně. Ve výjimečném (jednom) případě proběhl rozhovor v kavárně.

Metodologie výzkumu byla kvalitativní. Pokládala jsme za užitečnější řídit se induktivní logikou a sbírat ‚všemožná‘ data a ta poté zpracovat. Tím respondentům nepředdefinovávám, co mají říkat, a ponechávám velký prostor pro ‚vynoření se‘ mnoha dalších témat a podnětů, o nichž nemůžu dopředu nic tušit, a která by v kvantitativním přístupu s největší pravděpodobností zanikla. Cílem tedy nebylo testovat hypotézy. Naopak jsem se zaměřila na nestatistický přístup, který pátrá po vzorcích a pojmenovává je. Kvalitativní přístup poskytuje příležitost se aktuálně doptat na zajímavé informace a žádat od účastníků výzkumu vysvětlení. Umožňuje reflektovat interpretace cizinců a je založen na kladení otevřeného typu otázek. Určitá objevená témata jsou v průběhu rozhovorů rozvíjena tak, abych co nejvíce porozuměl konkrétním situacím.

Kvalitativní analýza vlastně probíhala už od samotného počátku sběru dat. Oproti řadě výhod, které kvalitativní přístup má (reflexe každodennosti, kontakt s terénem, vnímání detailů, vhled, citlivost na místní situace, explorace, vysoká validita apod.), jsou zde i nevýhody. Jednou z nich je obtížná generalizace na celou populaci a kontextualita výzkumu, která se váže k času, místu, situaci a zkoumaným osobám.

Kvalitativní výzkum má různé podoby, sama jsem zvolila cestu polostandardizovaných rozhovorů. Rozhovory slouží k pochopení některých postojů a i jako zdroj porozumění zvolenému tématu. Předlohou pro rozhovor mi byla mnou sestavená osnova (viz příloha). Rozhovor má výhodu v neomezení množství získaných informací a zprostředkování mnoha detailů.

Rozhovor jsem vedla sama. Všechny rozhovory probíhaly v angličtině, což může vést ke zkreslení předávané informace. Daného problému jsem si byla vědoma, a proto jsem se snažila otázky jasně definovat, i je několikrát zopakovat. Respondent byl instruován, že mě může kdykoli zastavit a zeptat se, pokud mu něco není jasné.

Rozhovor byl nahráván na diktafon. Doba trvání jednoho rozhovoru je v rozmezí od 20 až po 120 minut.

Obtížné životní situace byly strukturovány podle dimenzí integrace: bydlení, trh práce a ekonomická integrace, vzdělávání a jazyková integrace, jak je uvedeno v tabulce. Zbylým dimenzím jsem se z důvodu omezeného prostoru nevěnovala. Mohly by však být součástí dalšího výzkumu.

Dimenze systémové / strukturální integrace	Pobyt a bydlení	Oblast sledující formy pobytu cizinců a podoby trvalejšího usídlování cizinců v regionu, podpora legálních forem pobytu, přístupu k veřejným službám, zajištění přístupu k adekvátnímu bydlení a prevence prostorové koncentrace cizinců.
	Trh práce a ekonomická integrace	Oblast začleňování na trh práce, podpora aktivního působení na trhu práce, zaměstnanosti a ekonomické soběstačnosti (např. podnikání).
	Vzdělávání a jazyková integrace	Oblast začleňování do vzdělávacího systému, zajištění vzdělávání cizinců, včetně jazykového vzdělávání (dětí i dospělých), zajištění přístupu ke vzdělávání a podpora úspěšnosti ve vzdělávacím procesu, podpora připravenosti učitelů.
	Sociálně-zdravotní integrace	Oblast prevence sociálního vyloučení a zajištění poskytování základní sociální a zdravotní péče, účasti na zdravotním a sociálním pojištění, rozvoj sociálních služeb a právní poradenství pro cizince.
Dimenze sociální integrace	Kulturně-religiózní integrace	Oblast podpory kultury a náboženství cizinců, rozvoj mezikulturního dialogu, podpora nabytí základního kulturního vědění a orientace přichozích ve společnosti, vyrovnání se s kulturními diferencemi a jejich akceptace.
	Interaktivní integrace	Interaktivní rovinu tvoří kvalita interakcí mezi cizinci a společností (vnímání majoritou, stereotypy, postoje institucí státní správy a samosprávy, komunikace).

Identifikační integrace

Identifikační rovinu tvoří subjektivní pocity, očekávání a zkušenosti cizinců. Oblast zapojení se cizinců do sociálních sítí, navazování kontaktů mimo vlastní skupinu, fungování organizací cizinců, veřejného sebevyjádření a ztotožnění se s institucionálními cíli.

Zdroj: Topinka, 2010: 8.

Výzkum se také dotýká tématu transnacionality. Ke konkretizaci transnacionality jsem použila prvky transnacionalismu podle Dopity (2007):

- **Vzpomínky, které cestují** – kolektivní (nostalgické) vzpomínky imigrantů na rodnou zemi, touží po obojím, být tady i tam, což stimuluje přenos, transformaci a inkorporuje staré vzpomínky do nových v hostinské zemi. Vzpomínky transmigrantů spouští potřebu manifestovat vlastní etnickou identitu.
- **Cirkulující migrace** – schopnost přistěhovalců cestovat nebo komunikovat tam a zpět přes prostor a čas prostřednictvím dopravních prostředků, telefonu, či internetu. Cirkulující migrace, stejně jako vzpomínka, potřebuje čas, aby se mohla vyskytnout. Transmigranti jsou ti migranti, kteří participují na cyklické migraci buď posunem sebe, nebo prostřednictvím zboží, kulturních vlastností a myšlenek v prostoru
- **Sítě** – ty jsou spojením vytvořeným imigranty mezi jejich domácí zemí a hostitelskou zemí. Jsou posilovány neustálou interakcí se zemí původu a časem se vytvoří a rozšiřují o již existující etnické komunity v hostitelské zemi. Jedná se nejčastěji o ekonomickou síť, jejímž prostřednictvím imigrant posílá finanční částky do rodné země; kulturní síť například v podobě církví v hostitelské zemi, které mají základ v zemi původu; sociální síť vzniká vytvořením domácí asociace v hostitelské zemi pro zlepšení společenských návratů domů; politická síť formující politické organizace ovlivňující vládu, ať již hostitelské nebo domácí země.
- **Etnická identita** – proces konstrukce identity migrantů jako ‚kulturní občanství‘ – jak skupiny tvoří, definují sama sebe, definují své členství, dožadují se práva a vytvářejí vizi typu společnosti, ve které chtějí žít. Etnická identita je kulturní konstrukcí zformovanou vzpomínkami na vlast (interní proces) a zkušenostmi

z hostitelské země (externí proces). Právě tak jako je individuální sebe-identifikací toho, co je etnické, versus to, co by si ostatní mohli myslet, že je naše etnicita. Kulturní občanství pak poskytne etickým seskupením schopnost konstruovat kulturní prostory v nové společnosti zařazováním kulturních symbolů nebo praxe do nového prostředí.

- **Kulturní prostory** – se objevují, když imigranti včlení do svého každodenního života v hostitelské zemi své kulturní aktivity, zvyky nebo symboly, které jim připomínají domov. Když se imigranti „dožadují kulturního prostoru“, dělají to ne proto, aby se lišili, ale jednoduše aby si vytvořili místo, kde mohou vnímat pocit sounáležitosti, pohodu a domov. Kulturní prostory vznikají, když transmigranti ustanoví svoji etnickou identitu, požadavek svého kulturního občanství, a provozují kulturní aktivity v hostitelské zemi, což se stane, když prostor přechází v kulturní prostor.¹⁶

Výzkum se tedy zajímá nejenom o vzpomínky přistěhovalců, ale také o to, jak často se vrací do země původu a jak udržují kontakt s domovem. Další z otázek je, zda jsou přistěhovalci v kontaktu s jinými lidmi stejné národnosti, kteří imigrovali do USA, jakým způsobem spolu udržují kontakty a za jakým účelem.

Scénář rozhovoru

Scénář rozhovoru tvoří osnova (viz příloha), podle které byla vedena diskuze. Nejedná se o přesný výčet otázek, diskuze občas zaběhla trochu jiným směrem, ale osnova sloužila k udržení tématu. Dotazy byly pokládány v různém znění v různých diskuzích tak, aby v dané situaci působily přirozeně, a abych měla jistotu, že je participanti pochopili správně.

Rozhovor byl rozdělen do několika modulů, a to:

1. Osobní
2. Pobyty a bydlení
3. Pracovní trh a ekonomická integrace
4. Vzdělání a jazyk

¹⁶ Proces konstruování a nárokuje si kulturní prostory je extrémně důležitý, protože se stává základem, kterým transnacionální společnosti a kulturní prostory mohou být ustanoveny, budovány a identifikovány. Kulturní prostory se pak objevují jako sdílené, multi-etnické, stálé nebo dočasné či manifestující etnickou identitu (Dopita, 2007: 34 – 35).

5. Transnacionalita
6. Integrace
7. Dodatky, poznámky

9.

A jak to dopadlo?

Proč lidé vyráží mimo svůj domov?

Představuje jednu z otázek, která neustále pálí odborníky na migraci. Jedná se v podstatě o to nejzákladnější: Co pudí lidi, kteří nejsou v ohrožení života (tedy vypouštím uprchlíky, kteří nemají jinou volbu), k tomu, aby opustili svůj domov. Vše, co do dané chvíle vybudovali, své kořeny, rody a hranice? Proč se pouští do něčeho neznámého s nejistou budoucností a neznalostí prostředí?

Odpovědi na danou otázku se mi naskytlo hned několik. Jak již bylo avizováno výše, všichni odcházejí za vidinou lepšího. Každý, kdo opouští svoji zemi, má pocit, že cesta do neznáma mu poskytne příležitost, dovolí mu sáhnout si na něco, co by bylo těžko, nebo vůbec, dosažitelné, pokud by zůstal doma.

Mezi nejčastější důvody patří získání titulu (lepší vzdělání), ekonomická mobilita (získání vyšší pozice, popřípadě lépe placená práce, avšak na nižší hierarchické úrovni, než byla práce v domovské zemi) a znovu-sjednocení rodiny (někdo z rodiny odešel už před tím a postupně docházeli další členové rodiny).

Rozhodla jsem se přestěhovat do USA, proto, abych zde získala doktorát v psychologii. A tak všichni členové rodiny změnili úplně všechno, aby mě podpořili v tomto dobrodružství. Můj muž měl štěstí, protože docela rychle dostal práci. Moji chlapci, však museli jít na normální školu, i když doma chodili na školu soukromou. Tady si to nemůžeme dovolit.

Ednalice, Portoriko

Upřímně, nikdy jsem nechtěla opustit Litvu. Měla jsem tam přátele, všude jsem cestovala, byla jsem soudce pro litevský bruslařský tým. Měla jsem dost studentů, se kterými jsem jezdila po mezinárodních soutěžích. Byla jsem šťastná a spokojená. Pak moje mamka odešla do Států a vždycky mi psala: „Sem musíš přijet, aspoň se podívat.“

Samozřejmě, že jsem chtěla, stýskalo se mi. A s prvním momentem, kdy jsem vkročila na Americkou půdu, už nikdy jsem nechtěla zpátky. Když jsem se pak vrátila Litvy, všechno stálo za houbu. Zoufale jsem chtěla jet zpátky sem. Všechno ostatní ztratilo význam. Litva se najednou stala strašně malá...

Irma, Litva

Ten den, ten den, když jsme přišli... Vůbec se mi nezdálo, že je to taková změna.

Ale byla.

Měla jsem pocit, že je to v pohodě. Možná tak první dva měsíce, než kluci začali chodit do školy.

Ednalice, Portoriko

Důvody odchodu se různí, avšak imigranti do USA nejsou stejní, jako přistěhovalci po Evropě. U Evropy je docela časté, že lidé přicházejí ze země do země, jdou za vidinou peněz – tedy krátkodobé, sezónní práce - a pak se zase vrátí domů. Tento vzorec jednání jsem v USA nevyzozovala. Mnoho z přistěhovalců si stýská po rodné zemi, ale málo z nich opravdu uvažuje o tom, že by se vrátili, a když, tak určitě ne teď.

Pobyt a bydlení

Pobyt a bydlení je naprosto esenciální záležitostí, které musí být vyřešena ještě před odletem do země, popřípadě okamžitě po příletu. Mnoho lidí, kteří plánují přestěhování do USA, spoléhají na síť známých a přátel, kteří jim slíbili, že u nich mohou zůstat, než si najdou vlastní bydlení. Většina z těchto přátel, si dokonce nevezme ani žádné peníze, za poskytnutou pomoc.

Kamarád mi nabídl, že u něj můžu zůstat, než si najdu něco vlastního. Zůstal jsem na měsíc a on si ode mne nechtěl vzít žádné peníze.

Federico, Argentina

Když jsem se stěhoval do Chicaga, měl jsem kamaráda, který mi slíbil, že u něj můžu bydlet, a že mi pomůže najít práci. Pomohl mi najít bydlení, ale pak se vypařil a nikdy mi nesehnal práci. Naštěstí se tu našli jiní z mé komunity, kteří mi pomohli, sám jsem neuměl vůbec anglicky.

Mohamed, Maroko

Ti, kteří neměli žádné přátele, řešili situaci pomocí hotelů.

Můj muž bydlel na hotelu, asi týden, než našel nějaký apartment. Dva měsíce spal na nafukovací matraci, než jsme pak pořídili postel.

Ednalice, Portoriko

Když jsem poprvé přišla do Chicaga, nikoho jsem neznala, a tak jsem vyrazila do nejbližšího kostela a zeptala se lidí, jestli by někdo nebytoval studenta na léto. Našla se jedna paní z Kolumbie, vůbec neuměla anglicky.

Tereza, Česká republika

Mnoho z těchto lidí si našla ubytování během týdne. Pokud se jedná o větší skupinu lidí, která se stěhuje do Států, většinou přichází jeden člověk a pak, v době, kdy zajistí alespoň místo k bydlení, ho následuje celá rodina.

Přistěhovalci do USA mají tu výhodu, že lidé z hostující země nemají stejné stereotypy (hlavně ve větších městech), jako lidé v Evropě. Pronajímání domů a bytů cizincům je běžná záležitost, takže většinou není problém sehnat ubytování během týdne.

Podmínky ubytování se různí, někteří bydlí pohromadě, aby ušetřili na nájmu, jiní se stěhují po menších skupinkách a upřednostňují pohodlí. Považovala bych to za důsledek dlouhodobějšího nastavení migrace – lidé si povětšinou do USA nepřijeli vydělat a pak se opět vrátit zpátky domů. Tady zakládají nový život. Avšak většina respondentů přiznala, že po nastěhování do USA jejich standard v bydlení klesl.

Bylo to mrňavé. Si to představ, měli jsme obrovský dům v Portoriku, z domu, který měl čtyři ložnice, dvě podlaží, tři koupelny, dvojitou garáž, obývací, terasu, do domu, který měl dvě ložnice, dvě koupelny, žádný obývací nebo garáž, miniaturní kuchyň.

Šokovalo mě, jak moc se mi mění život.

Ednalice, Portoriko

Hned ze začátku jsem bydlel se čtyřmi lidmi, ten apartmán byl pěkný, ale lidí bylo moc a bylo to hlučné. Nikdy člověk nemohl dělat, co by chtěl. Ted' musíš být ticho, jindy je plná koupelna.

Mohamed, Maroko

První místa, jsou většinou velice rychle opouštěná (do 6 měsíců), přistěhovalci se zorientují v prostředí a najdou si něco lukrativnějšího, nebo to, co jim zkrátka lépe vyhovuje. Někteří o tom vyprávějí s úsměvem, jiní na své začátky neradi vzpomínají.

Bylo mi trochu smutno, ze začátku, ale přešel jsem to. Ted' už je to OK.

Octavio, Argentina

Prakticky všichni se shodli na tom, že platili přiměřené nájemné. Nesetkala jsem se s názorem, že by někdo byl ‚okrádán‘ na nájmu, jen proto, že je cizinec. Cizinci většinou platí méně, než původní obyvatelé hostujících zemí, ale to připisují ochotě detailně hledat bydlení s fokusem na cenu, širokým sociálním sítím, které si cizinci velmi záhy po příjezdu vytvářejí a nižší spotřebě (voda, elektřina, plyn).

Trh práce

Práce je fenomén, který hýbá přistěhovaleckým světem. Pokud člověk práci má, je mu dobře. Pokud jí nemá, je to špatné. Sociální sítě pomáhají s nalezením nové práce, popřípadě dočasným ubytováním, ale pokud imigrant nemůže najít práci po nějakou dobu, kolikrát mu nezbuďte nic jiného, než se vrátit domů. U některých víz je práce dokonce podmínkou, a pokud o ni člověk přijde, přichází s ní i o vízum.

Nikdo ti nic neslíbí. Neexistuje zajištění práce, ubytování, jídla. Nic. Jediný slib, který jsem dostal, byla moje zelená karta – ted' jsi obyvatel USA, můžeš volně pracovat a cestovat, ale to je všechno. Musíš si sám najít svoji cestu životem.

Mouhcine, Maroko

Pracoval jsem pro 7eleven, šéf byl taky Arab, a tak jsem s ním mohl mluvit arabsky, když jsem odcházel, nechtěl mě pustit. Měl jsem ho docela rád.

Mohamed, Maroko

Americký pracovní trh je celkem otevřený, i když se ozývaly povzdechy, že už to není, co to bývalo. S příchodem krize v roce 2007 se zhoršily jak pracovní podmínky, tak možnosti práci vůbec najít. Platy, popřípadě úvazky, se snižují. Stejná situace však postihuje i původní obyvatele USA. Mobilita cizinců je však mnohem flexibilnější, než u původních obyvatel. Většinou ztrátou práce tolik netrpí a celkem rychle si nachází novou. Mnoho z nich to vysvětluje tím, že lidé, kteří přichází odjinud, mají drive, který je táhne. Oni potřebují pracovat, práce je jejich součástí.

Co mě rozčiluje, je ta neustálá změna. Vystřídal jsem 17 různých prací za posledních 4 a půl roku.

Mouhcine, Maroko

Myslím, že jsem velice adaptabilní žena. Cokoli přijde, postarám se o to. Nikdy bych neřekla, že něco je problém. Někteří lidé mají rádi, když se o ně někdo postará, jiní se starají sami. Věděla jsem, že až se provdám, prostě si najdu práci. Nikdo mi do toho nemohl mluvit. Sama jsem si vybrala reality, můj muž mi akorát zaplatil školení. Pokud můžu dělat něco lepšího, budu to dělat. Ale kdybych musela na chvíli dělat uklízečku, nemám s tím problém.

Serena, Hongkong - administrativní zóna ČLR

Kdybych nedělala krasobruslení, asi bych dělala do cestování. Nejdřív bych se nechala někde zaměstnat, naučila se, jak se to dělá a pak si otevřela vlastní cestovní kancelář. To je ten rozdíl mezi regulérním Američanem a člověkem, který sem přišel nově. Cizinci mají silnější drive, víc nadšení a ambicí, protože kdokoli je ochotný opustit svojí zemi, jde za lepším životem. A my všichni víme, že vůbec nezáleží na tom, kde jsme, ale abychom v životě dostali, to, co chceme, musíme dřít. A díkybohu, my to máme v krvi.

Nejistota v práci není riziko, je to něco, co se musí zvládnout. Proč jinak bys tu byla?

Irma, Litva

Většina imigrantů začíná na nižších pozicích - pozicích, které by doma normálně ani nedělali. Ale rychle se vypracovávají na vyšší úroveň.

Moje první práce byla u McDonalds. Jako kuchař. Byla to dobrá zkušenost, ale tvrdá práce. Občas jsem musel otvírat v 5 ráno. Neměl jsem auto, ale dostat se do práce mi zabralo půl hodiny a dva různé autobusy. Musíš myslet na to, že jsem z Maroka, Chicagské zimy, a hlavně ta první, jsou pro mě šiléný problém. Navíc jsem měl problém s komunikací, protože jsem neuměl anglicky. Naštěstí tam pracovali i přistěhovalci z Mexika, kteří uměli španělsky. A tak jsem mluvil španělsky a oni překládali pro moji manažerku. Ona mě měla ráda, viděla, že pracuji tvrdě, během 3 měsíců ze mne udělala manažera kuchyně.

Mouhcine, Maroko

Z rozhovorů se nepotvrzuje ani stereotyp, že by imigranti do USA pracovali dlouhé hodiny za nižší než minimální mzdu. Většina participantů na výzkumu dělala z počátku 40 hodin denně a za minimální mzdu.

Původně jsem byl asi ohodnocen hůře, než jiní lidé na mojí pozici, ale to se postupem času srovnalo.

Federico, Argentina

Životní příběhy imigrantů jsou velice zajímavé. Ať už je cílem stěhování se cokoli, mnoho z nich opouští zažité prostředí, které mělo, i příslib slušné budoucnosti.

V Portoriku jsme byly oba pracovně činní, já měla slušnou praxi, asi 12 let, a tedy i slušný plat, dnes jen studuji. Můj muž je makléř na burze. Budeš se divit, ale tehdy bral víc peněz, než bere tady.

Ednalice, Portoriko

Měla jsem velice slušnou pozici v Hongkongu, finančně lepší, než to, s čím jsem začínala tady. Ale kvůli tomu, že jsem studovala dva roky v Kanadě, jsem propásla období, kdy se všechny ženy v mém věku vdávaly. A tak jsem si našla amerického Číňana a provdala se za něj, nechtěla jsem jít pod svoji úroveň.

Serena, Hongkong - administrativní zóna ČLR

Na druhou stranu, často jsem také slyšela, že první výplata se zdá být jako ohromné peníze. Je to dáno tím, že v USA je minimální mzda mnohem vyšší, než v jiných zemích. Přistěhovalci si však velice rychle přivyknou na běžné standardy USA a dnes s úsměvem vyprávějí o časech, kdy měli pocit, že vydělávají hromadu peněz.

Vzdělání a jazyk

Vzdělání je velice spekulativní záležitostí, protože, i když máme statistiky o tom, kdo má jaký titul, nikdy nevíme, jakou má člověk skutečnou úroveň. Imigranti to řeší různými cestami, někteří nechají své vzdělání a pustí se do nekvalifikované práce, jiní nastoupí na univerzitu, popřípadě si zaplatí nějaký kurz, aby se zvedly jejich kompetence.

Zkoušel jsem nastoupit do školy několikrát, ale nikdy na to nemám dost času. Je to těžké. Má angličtina pořád není dost dobrá a tak mi všechno trvá hrozně dlouho. Ale vím, že vzdělání je hrozně důležité.

Mouhcine, Maroko

Ted' prvním rokem studuji kriminální justici. Mám to jednodušší v tom, že škola uznala některé moje předměty z Maroka, a tak nemusím splnit úplně všechno. Měl bych s tím být i dříve hotový.

Mohamed, Maroko

Do školy jsem přímo nechodila, ale udělala jsem si licenci v prodeji nemovitostí, protože jsem se rozhodla prodávat domy a pozemky. Jedná se o školení, kterým projdeš a dostaneš něco jako oprávnění nabízet a prodávat domy. Šlo to docela dobře. Neměla jsem pak problém se získáním práce.

Hodiny jsou hrozné v obchodě s nemovitostním, ale bylo to za velice slušné peníze. Měla jsem víc, než běžní Američani.

Serena, Hongkong administrativní zóna ČLR

Ti, co nemají hotovou školu v USA nebo jim nebyl uznán jejich titul, či jiné vzdělání, se snaží tuto mezeru dohnat. Někdo se přihlašuje na regulérní universitu, druzí pak na nějaké školení, které by jim zaručilo lepší uplatnění na trhu práce.

Ostatní přistěhovalci se za vzděláním do USA přímo stěhují. Čtyři z osmi respondentů mi řekli, že do USA šli původně, aby dostudovali – většinou se jedná o vzdělání na magisterské nebo doktorské úrovni.

Některým je titul ve škole uznán a mohou na něj navázat, v praxi je jakékoli vzdělání málo použitelné. Titul je tedy propustkou na americkou vysokou školu, ne na trh práce.

Vzdělání u imigrantů by také mohlo pomoci s adaptací v nové zemi. Pro cizince jsou otevřené kurzy ESL, které jsou zdarma. Někteří z respondentů mi řekli, že prošli tímto kurzem angličtiny, ale málo z nich s ním bylo skutečně spokojeno.

Začal jsem na úrovni 0, což jsou naprosté základy. „Jak se jmenuješ? Jak se máš?“ Pokaždé, když jsem přišel, jsem se zvednul o určitou úroveň, někdy jsem přeskočil i tři. Je to jenom na tobě, jak moc se snažíš. Ale po chvíli mi přišlo, že to není nic nového – není to taková ta angličtina, kterou používáš v praxi.

Mouhcine, Maroko

Někteří o vypsanych kurzech pro cizince ani nevědí.

Transnacionální myšlení

Transnacionalita, kam patří jak vzpomínky, tak mobilita, až po vlastní byznys, který překračuje hranice obou států – původního i přijímajícího, zahrnuje také široké sociální sítě a jejich pole, až po přes-hraniční finanční výpomoc.

Mě konkrétně zajímaly momentální pocity spojené se zemí původu, udržování sociálních sítí a finanční podpora, snaha o nějaký vlastní projekt, který by snoubil obě země dohromady a zda mají imigranti v plánu návrat domů.

Málokdo mi řekl, že má ke své zemi původu neutrální postoj. Nikdo o ní nemluvil vysloveně nepřátelsky. Všem se stýskalo aspoň po někom/něčem. Avšak opět minimum lidí uvažovalo o tom, že by se vrátilo zpět do země původu. Nikdo z dotazovaných se domů nechystal v dohledné době, pokud se zrovna nejednalo o přátelskou návštěvu domů a pak zase zpět.

Litvu mám ráda, ale nemám pocit, že by to byl můj stát. Můžu říct, že mám oba pasy, ale cítím se spíš jako Američan. Ani se mi nestýská.

Irma, Litva

Většina z respondentů posílá domů nějaké peníze či dárky. Ale jedná se většinou o tzv. ‚Candy money‘, tedy peníze na něco malého. Kromě jednoho případu, žádná rodina na tom nebyla tak špatně, aby potřebovala podporu z USA.

Moje mamka přišla do Chicaga, aby vydělala víc peněz, aby nás mohla zapsat do školy, protože v Litvě se za školu musí platit.

Irma, Litva

Jednou za půl roku člověk musí něco poslat, je to tradice.

Mohamed, Maroko

Rozvoj internetu a mobilních telefonů hodně usnadnil mezi-kontinentální komunikaci. Každý z respondentů mluví s rodinou minimálně jednou týdně. Někteří přiznávali, že svým blízkým volají každý den.

Z počátku jsem nikoho neznal, vůbec nikoho. Jediné, kam jsem chodil, byla mešita. Chodil jsem do mešity a modlil se. Moc by mi pomohlo, kdybych tu měl svoji rodinu nebo kamarády, stýskalo se mi. A tak jsem kupoval telefonní karty a volal každý den domů, byla to jediná věc, která mě držela nad vodou.

Dodnes se mi stýská. Chtěl bych zajet domů a vidět všechny mé blízké. Také bych chtěl změnit mnoho věcí tam doma. Víš, ty špatné v dobré. Chtěl bych našim lidem vysvětlit, že Amerika není... není tak špatná, jak si lidé myslí. A že tu nejsou jenom zlí lidé. Chtěl bych jim prostě říct, že tady jsou i dobří lidé a já je mám moc rád.

Mouhcine, Maroko

Miluju Skype, všichni jsme pořád v kontaktu. Mluvíme spolu každý den. Dneska je to paráda, mám Skype na telefonu, je to neuvěřitelné. Zadarmo a můžu je dokonce všechny vidět. Ještě pár měsíců zpátky jsi tuhle možnost na telefonu vůbec neměl. Dneska? Dneska se i vidíte. Je to legrace, teď jsem třeba měla narozeniny v sobotu a měla jsem tři různé modely, které jsem si chtěla vzít n sebe. S holkami jsme tedy udělali konferenční hovor a

ony mi pomohly vybrat, co na sebe, dokonce i šperky a všechno. Škoda jen, že nemohly přijít a tu párty.

Taky mě baví Facebook. Nejsem tam moc aktivní, ale koukám, co se děje u ostatních.

Irma, Litva

Mezinárodní obchod nebyl u mých respondentů až tak běžný. Někdo měl nějaké plány, jiní zas o otevření v byznysu v zemi původu vůbec neuvažovali. Podnikatelské tendence se objevují spíše u mladších generací.

Chtěla jsem rozjet obchod s módou, hlavně boty. Několikrát jsem to řešila s kamarádkami v Litvě. Ale nikdy jsme to ve skutečnosti nerozjely. Je ale pravda, že o tom pořád mluvíme.

Irma, Litva

Mám nápad. Až budu hotová s diplomkou a titulem určitě rozjedu něco v mezinárodním kontextu. Už to má i konkrétnější podobu, ale know-how je tajemství.

Tereza, Česká republika

Chtěl bych zajet zpátky domů a koupit si tam malý domeček v evropsko-marockém stylu. A v přízemí bych otevřel malou internetovou kavárnu. Byla by to kavárna s přístupem na internet, protože v Maroku je internet vážně drahý. Takže lidi rádi chodí do těchto kaváren. Jsou levnější. Ale nechtěl bych to mít jenom jako kavárnu, rád bych dělal i sendviče a panini, aby si u toho mohli i dát něco malého k jídlu.

To však neznamena, že bych se chtěl úplně vrátit. Ono je to dobré být na obou místech.

Mouhcine, Maroko

Názory na návrat do své domoviny se různí. Někteří, a to hlavně lidé, kteří už jsou nějak zajištěni v USA, celkem odmítají, že by se někdy trvale vrátili domů, protože jejich domov se přesunul jinam. Druzí, a to hlavně lidé, kteří nejsou ve Státech tak dlouho o tom stále uvažují. Většinou se však jedná o možnost návratu, nikdy jako o jisté rozhodnutí.

Tak uvidím, zkusím to tady, a když to nepůjde, pojedu domů...

Mohamed, Maroko

Adaptace a vytváření ,nové identity‘

Člověk asi nikdy úplně nepřejde na zvyky a tradice hostující země. Pokaždé je tam aspoň maličká část cizinecké identity. Ta se však zmenšuje s dobou pobytu v hostující zemi. Nejmarkantnější změna je v průběhu prvního roku, kdy jedinci přichází do naprosto neznámého prostředí.

K rychlejší adaptaci napomáhají přátelé, kteří už v hostující zemi nějakou dobu žijí a mají nějaké zkušenosti. Sociální sítě mají vůbec veliký vliv i na to, jak jedinec danou zemi od začátku přijme.

Adaptovala jsem se celkem rychle, ale to jenom díky mému nejlepšímu kamarádovi, který tu už nějakou dobu byl a připravil všechno pro můj příjezd. Školní organizace jsou také perfektní, když člověk potřebuje s něčím pomoci.

Florencia, Argentina

Je to spíš něco jako komunitní žití, sociální skupina, kde bych se cítila jako mezi svými. A je mi jedno, jestli by všichni byli z Portorika. Chce to jen otevřené lidi.

Ednalice, Portoriko

Obklopuji se jenom pozitivními lidmi. Pokud nechceš být pozitivní, ven. Na tebe já nemám čas. A přátelé, které mám, jsou pak loajální a všeobecně si pomáháme. Většina z nás je úspěšná, někteří dokonce velice bohatí. Je to důležité, aby se člověk obklopil správnými lidmi.

Samozřejmě, ze začátku by mi pomohlo, kdyby některá z mých kamarádek přišla se mnou. Ale nedostaly víza. Taky jsem prošla kurzem angličtiny a to bylo fajn. Ale myslím, že co by pomohlo nejvíc, by bylo setkávání se s lidmi, kteří si prošli tím samým, a kteří už mají nějakou zkušenost.

Irma, Litva

Všechno by bylo mnohem jednodušší, kdybych tu někoho znal, jenže já tu nikoho neměl. Bylo pro mě hrozně obtížné získat jakékoli informace před tím, než jsem přijel. Každopádně si nemyslím, že to nakonec bylo tak obtížné. Všechno je tady lépe organizované, než u nás.

Octavio, Argentina

Každému, kdo přišel do nové země, něco chybí. Mnoho z příchozích si stýská po rodině a přátelích – tyto dvě kategorie se objevovaly vždy na prvních místech. Současně si však mnoho imigrantů pochvaluje moderní technologie, které suplují osobní kontakt s rodinou. Zarážející pro mě bylo, že skoro všem chyběla domácí strava a počasí. Sem tam se objevil někdo, komu se stýskalo po své staré posteli.

Mě se tak stýská po Portoriku! Je tam teplo, pořád máme léto. Stýská se mi po jídle. Bože naše jídlo je tak dobré. A ta modrá obloha, je tam pořád modro. A lidé jsou otevřenější, milejší, přátelštější...

Prostě mi chybí moje rodina a přátelé. A taky jídlo. A počasí. A barvy nebe. A můj dům. Moje stará postel...

Ednalice, Portoriko

Ze začátku bylo všechno nové a vzrušující, nemám pocit, že bych si vysloveně stýskal, to přijde až později. Ted' se mi hlavně stýská po našem tradičním jídle a podobných věcech.

Federico, Argentina

Chybí mi ta atmosféra, ten duch staroby, který na mě dýchá, když procházím Prahou. Ta majestátnost a stoletá historie, která je v každém jejím kameni.

Tereza, Česká republika

Chyběla mi moje rodina a přátelé společně s (z mého pohledu) teplejšími a empatictějšími mezilidskými vztahy, které vytvářejí lidé u nás.

Octavio, Argentina

Stýskalo se mi po mé rodině a přátelích, po mém domově, mojí posteli. Stýskalo se mi po počasí v Maroku. Prvních šest měsíců se mi stýskalo pořád. Byla to obrovská změna v mém životě.

Mouhcine, Maroko

Kromě mé rodiny a přátel, po kterých se mi pořád stýská, se mi ze začátku stýskalo po našem jídle a psech, kteří volně běhají po ulici.

Florencia, Argentina

Současně každého něco trápí a rozčiluje. Kromě toho, že je člověk trochu zmatený z nového prostředí, vyskytují se i situace, které člověka ještě více frustrují. Ve většině případů to byla nedokonalá znalost anglického jazyka, která nedovolovala přistěhovalcům říct nebo vyjádřit přesně to, co by chtěli, nebo to co cítí. Někdy ani nebyli schopní požádat o pomoc.

Rozčilovalo mě, že jsem nebyl schopný vyjádřit své pocity, tak jak jsem chtěl, jenom kvůli jazykové bariéře. Taky mě štvalo, že mi lidé někdy nerozuměli správně a špatně z toho usuzovali. Asi to bylo trochu i tím, že mám jiné kulturní zázemí, způsob jakým vyjadřuji emoce (přátelství, ocenění, apod.).

Octavio, Argentina

Byl jsem zoufalý z angličtiny. Cítil jsem se pod tlakem, všechno na mě padalo a všichni na mě tlačili, abych se ji naučil.

Mouhcine, Maroko

Tady není žádná třída ani žádná kultura. Lidé nejsou zdvořilí - muži neotvírají dveře ženám, například. Neexistují tu žádné mravy, lidé nemají žádné hodnoty. A to jsou věci, které mě rozčilují dodnes. Ale přijde na to, kde se pohybuješ. Na druhou stranu, tady to je nejpohodlnější místo na světě.

Irma, Litva

Měla jsem pocit jako, že nemám zdaleka tolik svobody, na kterou jsem byla zvyklá v Argentině. Nebylo to ani tím, že jsem cizinka, ale zkrátka proto, že Američané nerozumí

svobodě nebo jí neumí užít. Existuje zde tolik různých pravidel, kterými se člověk musí řídit, že jakékoli nadšení nebo ‚odhodlání‘, které by mělo v každém být, pod náporom těchto předpisů z člověka vyprchá.

Florencia, Argentina

Ale i přes množství problémů, které se snoubí s emigrací, a následnou imigrací se v Americe setkáváme v přistěhovalci a vždy je potkávat budeme. Protože USA je národ přistěhovalců.

Myslím si, že to byla obrovská zkušenost a každý by si to měl aspoň jednou zkusit. Pak by byl schopen vidět věci jinýma očima a rozumět ostatním kulturám, protože to není nic jednoduchého. Nemyslím si, že bych to udělal znovu, ale jsem rád, že jsem se k tomu jednou odhodlal a nelituji toho.

Octavio, Argentina

10.

Prostor pro andragogickou intervenci

Andragogika jako věda, která pomáhá člověku s orientací v kritických uzlech jeho životní dráhy, je velice vhodný přístup při práci s přistěhovalci, ať už do USA, či jakékoli jiné země.

Andragogika by se v práci s imigranty do USA mohla uplatnit hned na několik polích. A to hlavně jako:

- Tvůrce určitých vzdělávacích programů (kurzy angličtiny, rekvalifikační kurzy)
- Organizátor a koordinátor společenských setkání přistěhovalců (pomoc s vytvářením sociálních sítí mezi imigranty)
- Pomoc s běžnou agendou každodenního života (administrativa, korespondence, vyplňování formulářů)

Tvůrce vzdělávacích programů

Nejpotřebnější při adaptaci imigrantů je základní zvládnutí jazyka, v našem případě angličtiny. Kurz by měl být schopen dát člověku možnost se domluvit v běžném životě. Obsah vzdělávání by se tedy měl směřovat do praxe a ne na rigidní učení podle učebnice pro začátečníky. Rozřazovací testy by měly sloužit k zařazení účastníka do odpovídající skupiny. Závěrečný test by nám měl sloužit jako vlastní evaluace akce.

Rekvalifikační kurzy by měly odpovídat současným poptávkám na trhu. Měly by se zaměřovat na to, co je třeba momentálně vyučovat, tak aby se pokryla poptávka, a přistěhovalci by tedy měli větší šanci na nalezení práce.

Další vzdělávání by se mohlo týkat práce s počítačem, protože někteří imigranti nejsou s počítači a moderní technologií v USA zcela seznámeni.

V neposlední řadě by se měly otevřít kurzy praktické orientace v USA. Pod tímto pojmem si představuji vzdělání, které pomůže přistěhovalcům s orientací v běžném životě. Například jak funguje bankovní systém v USA (debetní karty versus kreditní karty, šeky, apod.), klasický americký školní systém, a jak se do něj dostat (co k tomu člověk

potřebuje, jak se připravit, jak vyplnit přihlášku, poskytnutí referencí), chod pracovního trhu a jak se na něm uchytit (jak napsat americké CV, průvodní dopis, apod.) a další.

Organizátor a koordinátor společenských setkání přistěhovalců

Mnoho participantů na výzkumu mi potvrdilo, že setkávání se ve skupinách s lidmi, kteří si prošli tím samým, je velice poučné. Mnoho z nich si odneslo radu, či novou zkušenost, která jim pomohla v dalším životě.

Předávání si zkušeností a rozšiřování sociálních sítí, by mohl být vlastní projekt andragogické intervence. Lidé by se klidně mohli setkávat na území projektu. Mnoho z dotazovaných souhlasilo s tím, že by na podobné akce určitě chodilo.

Pomoc s běžnou agendou každodenního života

Běžná administrativní agenda je to, co přistěhovalce zatěžuje nejvíce. Systém řešení takové agendy je v každé zemi většinou úplně jiný a proto může být někdy velice frustrující. Navíc pro lidi, kteří neovládají dokonale domácí jazyk, popřípadě nemluví tímto jazykem, je tento úkol naprosto nesplnitelný.

Proto by v andragogickém centru mohl být člověk, který pomůže s odvodem daní, s napsáním dopisů na úřady, popřípadě překladatelé, kteří by byli schopni daným přistěhovalcům vysvětlit, o co v jejich dopisech jde a posléze pomohli s napsáním odpovědi.

Další službou, která by mohla být poskytována, je vyplňování formulářů.

Základním problémem je otázka, jak o sobě dát imigrantům vědět. Jak jim říct, že všechny tyto možnosti jsou pro ně otevřené. Řešením by mohly být mnohojazyčné letáčky, které by byly k dispozici už na letišti. Popřípadě, by je mohli imigrační úředníci přikládat k potvrzení o přijetí do USA.

Samozřejmě by všechny nabízené služby měly být dostupné zdarma.

11.

Závěr

Cílem práce bylo nastínění situace imigrantů přicházejících do USA a prožívání dané změny. Práce se zaměřuje hlavně na první rok života v zahraničí, kdy se vyskytuje mnoho problémů s adaptací - hlavně adaptací v oblastech pobytu a bydlení, začlenění na trh práce a ekonomické integrace, a vzdělání a jazyka, jejichž překonávání je nejkomplicovanější. Dále se zaměřovala na fenomén transnacionalismu a udržování kontaktu se zemí původu. A v neposlední řadě sledovala vývoj a změnu vlastní identity imigrantů po příchodu do USA.

Výzkum pracoval s přistěhovalci do USA z různých kontinentů celého světa, to napomohlo pestrosti názorů a přístupů k řešení problémů. Někdy však bylo až zarážející, jak podobně imigranti problémy vnímají, popřípadě je řeší.

Problematika pobytu a bydlení byla většinou řešena skrze sociální sítě a známé, které si přistěhovali, vytvořili ještě před příchodem do USA. Trh práce v USA je poměrně otevřený i pro cizince, ačkoli se většinou (a hlavně zpočátku) jedná o manuální a málo kvalifikovanou práci. U respondentů byla častá jak vertikální, tak horizontální mobilita, kdy se po naučení jazyka a pravidel uplatňují na „lepší“ pozicích. Co se týče vzdělávání, někteří dotazovaní využili možnosti bezplatných kurzů angličtiny (ESL), ale povětšinou nebyli spokojeni. Zde je výrazný prostor pro andragogickou intervenci, která by mohla zefektivnit proces adaptace na nové prostředí a ulehčit už tak velký nápor na čerstvé imigranty. Ti, kteří mluvili anglicky dostatečně dobře, přijeli většinou za vzděláním, a to hlavně na magisterské nebo doktorské úrovni.

Sociální sítě jsou výrazným faktorem v životě imigrantů. Mnoho přistěhovalců se upíná na moderní technologie dneška (telefon, internet, Skype) a udržuje intenzivní přeshraniční vztahy. Mnoho z dotazovaných také používá „dvojitou strategii“ (získané v zemi původu a využívané v zemi nové) k překonání větších problémů. Někteří přemýšlí o založení nadnárodního podnikání, ale tento fenomén není tak častý.

Cesta za novým životem poznamenala každého jedince, se kterým jsem hovořila. Mnoho z nich to cítí každý den. Mění se přístupy k řešení situací, způsobě jednání s lidmi i

osobní nastavení člověka. Přestěhování se ze země původu a začátek úplně nového života v hostující zemi má nezměrný efekt na proměnu vlastní identity jedince. Avšak i přes to v ní stále zůstává něco z nás, takových, jací jsme vždy byli.

Díky těmto zjištěním, jsme nyní schopni navrhnout postup andragogické intervence, která by pomohla v integraci nových imigrantů na území USA.

Moje zkušenosti s odchodem sem?

Je to dobrá zkušenost. I když člověk musí bojovat s mnoha problémy, když sem chce přijít. Ale těm, lidem, kteří o tom přemýšlí, bych chtěl vzkázat, že musí být velice trpěliví, musí být připravení na velice tvrdou práci a musí mít našetřeno něco dopředu. Čím víc peněz člověk ušetří, tím jednodušší je start tady. Ze začátku člověk nemá ani kde zůstat, ani práci, takže je třeba mít něco, o co se člověk může opřít. Protože musíš počítat s tím, že tu budeš úplně sám. I když si myslíš, že tu máš kamarády, stejně si tu pořád sám za sebe. Nikdo ti nepomůže, nikdo ti nic nedá, nemáš nic, kromě těch peněz.

A pokud máš peníze, můžeš dokonce do školy. Vždy říkám lidem, kteří chtějí přijít: „Škola, škola, škola...“ To je důležité. Nemysli na to, že škola je drahá. Škola je investice, která se ti vrátí. A pokud to takhle uděláš, určitě budeš mít lepší budoucnost.

Mouhcine, Maroko

I love it!

I absolutely love it!

Irma, Litva

Použitá literatura:

- Baglioni, G. (1964). Trends in the Studies on the socio-cultural integration of immigrants. *International Migration Digest*, 1(2): 125 – 128.
- Bash, L., Glick-Schiller, N. Santosz-Blanc. (1994). *Nations unbound: Transnational projects, postcolonial predicaments, and deterritorialized nation-states*. London: Routledge.
- Baršová, A. (2003). Dvojí občanství: lidské právo v post-nacionálním světě. *Sociální studia*, 9: 51 – 64.
- Bhabha, H. K. (1994). *The location of culture*. New York, NY: Routledge.
- Blanc, K. S., Basch, L., Glick Schiller, N. (1995). Transnationalism, nation-state, and culture. *Current Anthropology*, 36(4): 683 – 686.
- Borjas, G. J. (1990). *Friends or Strangers: The Impact of Immigrants on the U.S. Economy*. New York, NY: Basic Books.
- Brettell, C. (2000). Theorizing migration in anthropology: The social construction of networks, identities, communities and globalscapes. In Brettell, C., Hollifield, J. *Migration theory. Talking across discipline*. New York, NY: Routledge.
- Bushnell, H. (1880) *Life and Letters*, ed. Mary A. Bushnell Cheney. New York, NY: Harper.
- Castles, S. (2004). The factors that make and unmake migration policies. *International Migration Review*, 38(3): 852 – 885.
- Castles, S., Miller, M. J. (1998). *The age of migration*. International population movements in the modern World. New York, NY: The Guilford Press.
- Castles, S., Davidson, A. (2000) *Citizenship and migration: Globalization and the politics of belonging*. London: MacMillan Press.
- Daniels, R. (1990). *Coming to America: a history of immigration and ethnicity in American life*. New York, NY: HarperCollins.
- Delanty, G. (2000). *Citizenship in a global age*. Buckingham: Open University Press.
- Dopita, M. (2007). Společnost pozdní moderny, sociální identita a transnacionalismus. In Kučera, D. (ed.) *Lidská práva a fenomén migrace, výzvy současnému vzdělávání*. České Budějovice: Jihočeská univerzita.
- Esses, V. M. (2001). Immigrants and Immigration. *Journal of Social Issues*, 57(3): 375 – 387.
- Foucault, M. (2000). Governmentality. In *Power*. London: Penguin.
-

-
- Habermas, J. (2001). Boje o uznání v demokratickém právním světě. In Tylor, Ch. *Multikulturalismus*. Praha: Filosofia.
- Handlin, (1979). O. *The Uprooted* (2. Vyd.). Boston, MA: Little, Brown & Company.
- Hernandez, D. J. (1999). Children of immigrants. In Milstein G, Lucić L. Young Immigrants. *Encounter*, 2004; 17(3): 24-29.
- Itzigshon, J., Seduceo, S. G. (2002). Immigrants incorporation and sociocultural transnationalism. *International Migration Review*, 36(3): 766 – 798.
- Kabele, J. (1998). *Přerody, principy sociálního konstruování*. Praha: Karolinum.
- Kearney, M. (2004). The classifying and value-filtering missions of borders. *Anthropological Theory*, 4(2): 131 – 156.
- Kennedy, J. F. (1964). *A Nation of Immigrants*. New York, NY: HarperCollins.
- Merton, R. K. (2000). *Studie ze sociologické teorie*. Praha: SLON.
- Milstein G, Lucić L. (2004). Young Immigrants. *Encounter*. September, 17(3): 24 - 29.
- Park, R. E. (1928). Human migration and the Marginal man. *The American Journal of Sociology*, 33: 881 – 893.
- Portes, A., DeWind, J. (2007). *Rethinking Migration: New Theoretical Perspectives*, New York, NY: Berghahn Books.
- Rush, B. (1965). Plan for the Establishment of Public Schools. In *Essays on Education in the Early Republic*, ed. Frederick Rudolf. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Schmidley, D. (2003). The foreign-born population in the United States. In Milstein G, Lucić L. Young Immigrants. *Encounter*, 2004; 17(3): 24 - 29.
- Schmitter Heisler, B. (2000). The sociology of immigrants. In Brettel, B. C., Hollifield, F. *J. Migration theory. Talking across discipline*. London: Routledge.
- Spiro, E. M. (1955). The acculturation of American ethnic groups. *American Anthropologist*, 57(6): 1240 – 1252.
- St. John de Crèvecoeur, Hector, J. (1981). *Letters from an American farmer; and sketches of eighteenth-century America*. New York, NY: Penguin Books.
- Stowe, C. (1974). Calvin Stone on the Americanization of the Immigrant. In *Education in the United States: A Documentary History, Vol. 2*, ed. Sol Cohen. New York, NY: Random House.
- Szaló, C. (2007). *Transnacionální migrace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
-

-
- Thomas, I. W., Znaniecki, F. (1920). *The Polish peasant in Europe and America. Disorganization and reorganization in Poland* (vol. 4). Boston, MA: The Gorham Press.
- Thomas, I. W., Znaniecki, F. (1920). *The Polish peasant in Europe and America. Disorganization and reorganization in America* (vol. 4). Boston, MA: The Gorham Press.
- Topinka, D. (2009). Utváření konceptu imigrace migrantů. In Topnka et al. *Kultura – média – komunikace/speciál*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Topinka D., Janoušková, K., Kliment, P. (2010). Analýza strategií zvládnání obtížných životních situací vybraných skupin cizinců z třetích zemí. Ostrava: SocioFactor.
- Tylor, Ch. (2001). The making of modern identity. In Seidman, S., Alexander, C. J. *The New Social Theory Reader*. London: Routledge.
- U.S. Department of Homeland Security, U.S. Citizenship and Immigration Services, Office of Citizenship. (2007). *Welcome to the United States: A guide for new immigrants*, Washington, DC.
- Verotvce, S. (2001). Transnationalism and identity. *Journal of Ethics and Migration Studies*, 27(4): 573 – 582.
- Wievorka, M. (1997). Ethnicity in the USA. In Gubernau, M., Rex, J. *The Ethnicity Reader*. Cambridge: Polity Press.
- Wong, M. G. (1985). Post-1965 Immigrants: Demographic and socioeconomic profile. In Maldonado, L., Moore, J. *Urban ethnicity in the United States: New immigrants and old minorities*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
- Zlotnik, H. (2004). Population growth and international migration, In Massey, D. S. *National Migration*. Oxford: Oxford University Press.
- Zhou, M. (2004). Immigrants in the U.S. Economy. In Massey, D. S. *National Migration*. Oxford: Oxford University Press.

Internetové zdroje:

- Komise pro udržitelný rozvoj (CSD). (2009). *Model OSN – XV. ročník (2009/2010)*. Dostuné na: http://www.studentsummit.cz/data/1258974713944BGR_CSD_Migrace.pdf. (5. 3. 2011).
- Glenn CH. L. (2002). *United States Immigrant Education*. Dostupné na: <http://www.answers.com/topic/united-states-immigrant-education> (5.3.2011).
-

Seznam tabulek a obrázků:

1.	Mapa přistěhovalců do USA	<i>11</i>
2.	Mapa migrace	<i>14</i>
3.	Tabulka 4	<i>19</i>
4.	Tabulka 5	<i>19</i>
5.	Chrám sv. Víta	<i>32</i>
6.	Tabulka integrace imigrantů	<i>52</i>

Přílohy

Obsah příloh:

1.	Příloha č. 1.: Tabulka 1	III
2.	Příloha č. 2.: Tabulka 2	IV
3.	Příloha č. 3.: Tabulka 3	V
4.	Příloha č. 4.: Tabulka 6	VI
5.	Příloha č. 5.: Osnova rozhovoru	VIII

1. Tabulka 1**Tabulka 1** *Imigrace a emigrace v USA, 1921 - 1945*

YEAR	IMMIGRATION	EMIGRATION	NET IMMIGRATION
1921	805,228	247,718	557,510
1922	309,556	198,712	110,844
1923	522,919	81,450	441,469
1924	706,896	76,789	630,107
1925	294,314	92,728	201,586
1926	304,488	76,992	227,496
1927	335,175	73,336	261,839
1928	307,255	77,457	229,798
1929	279,678	69,203	210,475
1930	241,700	50,661	191,039
1931	97,139	61,882	35,257
1932	35,576	103,295	-67,719
1933	23,068	80,081	-57,013
1934	29,470	39,771	-10,301
1935	34,956	38,834	-3,878
1936	36,329	35,817	512
1937	50,244	26,736	23,508
1938	67,895	25,210	42,685
1939	82,998	26,651	56,347
1940	70,756	21,461	49,295
1941	51,776	17,115	34,661
1942	28,781	7,363	21,418
1943	23,725	5,107	18,618
1944	28,551	5,669	22,882
1945	38,119	7,442	30,677
Total	4,806,592	1,547,480	3,259,112
Average	192,264	61,899	130,365

Zdroj: Daniels, 1990: 288.

2. Tabulka 2**Tabulka 2** *Státy nebo oblasti identifikované jako statističtí outliers (odlehle hodnoty) s přihlédnutím k čisté migraci jako k procentu z přirozeného přírůstku 1960 - 95*

Country or area	Net migration as percentage of natural increase	Net migration rate (percentage)	Rate of natural increase (percentage)	Average population size (thousands)	Net number of migrants (thousands)
Germany	645	0.29	0.04	77,133	7,725
Luxembourg	456	0.61	0.13	361	77
United Arab Emirates	186	3.42	1.84	1,150	1,379
Qatar	186	3.15	1.70	296	327
Austria	146	0.22	0.15	7,547	592
Djibouti	115	2.31	2.01	342	277
Western Sahara	103	2.23	2.17	140	109
Sweden	84	0.21	0.25	8,134	598
Macau	80	1.08	1.36	301	114
Switzerland	78	0.36	0.46	6,264	788
Australia	65	0.61	0.93	14,071	2,991
Gabon	64	0.84	1.31	781	231
Belgium	55	0.10	0.19	9,640	347
Canada	53	0.48	0.91	23,655	3,999
Israel	52	0.87	1.68	3,820	1,160
Hong Kong	46	0.60	1.30	4,599	961
Gambia	45	0.92	2.04	732	235
France	39	0.19	0.49	51,894	3,459
Bahamas	37	0.67	1.82	194	46
Saudi Arabia	35	0.94	2.69	11,165	3,668
Singapore	34	0.50	1.46	2,481	430
United States	32	0.25	0.77	226,637	19,837
Denmark	31	0.09	0.29	4,902	151
Brunei	29	0.73	2.49	188	48
Liberia	-37	-1.17	3.13	1,581	-646
Trinidad and Tobago	-40	-0.80	1.99	1,065	-298
Rwanda	-42	-1.26	3.02	3,963	-1,750
Lebanon	-43	-1.01	2.36	2,433	-857
Malta	-45	-0.37	0.83	339	-44
Martinique	-46	-0.73	1.58	331	-85
Bulgaria	-48	-0.20	0.43	8,188	-582
Jamaica	-48	-1.08	2.25	2,049	-774
Guyana	-55	-1.29	2.36	699	-1,275
Portugal	-56	-0.39	0.69	9,321	-1,275
Suriname	-57	-1.45	2.54	358	-182
Samoa	-64	-1.90	2.98	139	-92
Barbados	-69	-0.76	1.11	246	-66
Hungary	-71	-0.09	0.12	10,045	-303

Zdroj: Zlotnik, 2004: 22.

3. Tabulka 3

Tabulka 3*Státy s nejvyšší úrovní čisté emigrace
a čisté imigrace za leta 1995 - 2000*

Countries with Highest Levels of Emigration	
Mexico	-310,000
Democratic Republic of the Congo	-280,000
Kazakhstan	-218,000
Indonesia	-180,000
China	-160,000
India	-140,000
Uzbekistan	-133,000
Guinea	-124,000
Bangladesh	-120,000
Philippines	-120,000
Countries with the Highest Levels of Immigration	
United States	760,000
Russian Federation	394,000
Rwanda	350,000
Germany	240,000
Canada	170,000
Liberia	140,000
China, Hong Kong SAR	110,000
Bosnia and Herzegovina	100,000
Australia	80,000
Saudi Arabia	80,000

Zdroj: Esses, 2001: 376

4. Tabulka 6

Tabulka 6

Vybrané socioekonomické charakteristiky pracujících imigrantů ve věku 25 - 64 rozdělených podle etnicity a genderu, 1990

Characteristics	African	West Indian	Mexican	Other Latino	Southeast Asian	Other Asian	European	Native White
<i>Males</i>								
<5 Years in U.S.	27.1	17.6	17.8	17.7	19.9	26.9	11.0	—
Proficiency in English	96.6	92.5	52.4	69.5	66.4	82.9	95.0	—
College education	83.6	49.9	13.5	34.0	48.9	73.2	61.3	52.8
Aged 25–34	49.8	36.2	49.1	36.1	43.1	66.4	28.2	31.1
Currently married	58.5	64.1	73.4	65.5	68.4	79.0	75.7	73.1
Poverty	16.0	10.7	23.6	14.8	20.9	9.6	5.3	5.6
<i>Region</i>								
West	17.7	4.2	65.9	21.1	56.7	48.7	33.7	18.3
Northeast	26.8	54.5	1.7	41.1	10.2	25.3	22.2	21.9
South	43.1	38.5	24.8	32.9	23.7	15.7	28.6	32.4
Other	12.4	2.8	7.6	4.9	9.4	10.3	15.5	27.4
Number of cases	3,484	8,341	72,485	65,070	10,411	51,897	61,833	78,704
<i>Females</i>								
<5 Years in U.S.	32.5	16.8	17.1	17.3	21.7	26.2	8.8	—
Proficiency in English	92.5	92.3	45.6	64.0	56.8	78.7	95.1	—
College education	67.9	42.7	13.3	31.9	31.6	60.4	51.6	49.7
Aged 25–34	61.9	35.9	44.0	33.4	37.1	33.5	24.1	31.2
Currently married	62.3	51.3	71.1	59.2	72.4	79.2	75.1	72.1
Poverty	17.6	13.7	29.3	22.0	23.7	9.0	6.7	7.9
<i>Region</i>								
West	18.6	4.5	65.5	21.3	55.7	51.0	33.4	18.0
Northeast	30.4	60.4	1.3	41.8	10.4	21.9	20.4	22.0
South	41.5	32.5	26.6	32.3	24.1	17.2	31.8	32.6
Other	9.5	2.6	6.6	4.6	9.8	10.9	14.4	27.4
Number of cases	1,893	9,890	60,299	72,516	10,799	62,896	78,661	82,141

Zdroj: Zhou, 2007: 139

5. Osnova rozhovoru

A. Personal

Name:

Age:

Date of interview:

Marital status:

Kids:

1. What country did you come from?
2. Why did you decide to come to United States?

B. Residence and living

3. Had someone promised you a place to stay before you arrived to States?
4. Did you end up staying at the place that was promised to you?
 - How did it look?
 - What part of the town was it in?
 - How many people lived there?
 - How much did you pay?
 - What were your feelings about it?
5. For how long have you lived there?

C. Job market, economical integration

6. Did you have any work promised to you before you arrived in the USA?
7. Did you get that job after you came?
 - What kind of job was it?
 - In what part of a town was it?
 - How many hours a day?
 - How much did you get paid?
 - What were your feelings about it?
8. How long did you work there?

D. Education and language

9. What is your educational level in your country of origin?
10. Have you ever used that education in the States?
11. How was your English when you came to the USA?
12. Have you gone through some education since you arrived in the USA? (Or have you planned on getting some?)

E. Transnationalism

13. How do you feel about your home country?
14. Are you still in touch with someone there?
 - How often do you talk to them?
 - Do you send them any money?
15. Do you have any business plans in your home country?
16. Do you think you will ever move back to your home country?

F. Integration

Thinking back on when you first arrived in the USA:

17. What do you think would have helped you settle in faster?
18. What were you missing the most?
19. Do you remember what was frustrating you the most?

Is there anything else you would like to tell me about your moving experience?